

**ХЕРСОНСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ КОМПЛЕКС
«ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І СТУПЕНЯ – СПЕЦІАЛІЗОВАНА ШКОЛА
ІІ СТУПЕНЯ – КОЛЕГІУМ» № 51 ім. Г.О. ПОТЬОМкіНА
ХЕРСОНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ**

МУЗЕЙ ІСТОРІЇ МІСТА ХЕРСОНА 2009-2019

ХЕРСОНСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ КОМПЛЕКС
«ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І СТУПЕНЯ – СПЕЦІАЛІЗОВАНА ШКОЛА
ІІ СТУПЕНЯ – КОЛЕГІУМ» № 51 ім. Г.О. ПОТЬОМКІНА
ХЕРСОНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

До десятиріччя Музею

**МУЗЕЙ
ІСТОРІЇ МІСТА ХЕРСОНА
2009-2019 рр.**

ХЕРСОН
2019

Укладачі

Осьмінін Павло Юхимович, директор
Херсонського навчально-виховного комплексу № 51 імені Г.О. Потьомкіна Херсонської міської ради

Синяков Роман Олегович, вчитель історії
Херсонського навчально-виховного комплексу № 51 імені Г.О. Потьомкіна Херсонської міської ради

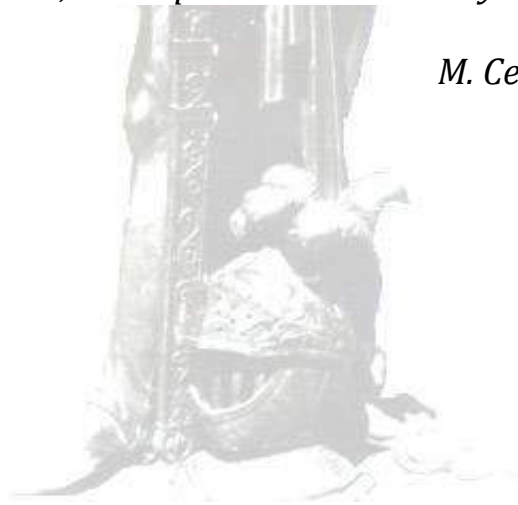
Видання присвячено десятиріччю Музею історії міста Херсона при Херсонському навчально-виховному комплексі № 51 імені Г.О. Потьомкіна Херсонської міської ради.

© **Музей історії міста Херсона**: 2009-2019 рр. До десятиріччя Музею. Укладачі **Осьмінін П.Ю., Синяков Р.О.**
Херсон: 2019, 116 с.

*Історія – скарбниця наших діянь,
свідок минулого, приклад і повчання для
сьогодення, застереження для майбутнього.*

М. Сервантес

СВІДОЦТВО № 21-116

ПРО РЕЄСТРАЦІЮ МУЗЕЮ ПРИ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ, ЩО ПЕРЕБУВАЄ
У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МУЗЕЙ ІСТОРІЇ МІСТА ХЕРСОНА

при Херсонському навчально-виховному комплексі
«Загальноосвітня школа I ступеня-спеціалізована школа II ступеня-колегіум»
№51 ім. Г.О. Потьомкіна
Херсонської міської ради

зареєстрований управлінням освіти і науки
Херсонської обласної державної адміністрації

Адреса музею: проспект Будівельників, 9, м. Херсон

Начальник управління

В.В.Сух

04 січня 2010 р.

ПЕРЕДМОВА

Музей історії міста Херсона при навчально-виховному комплексі є складовою частиною системи навчально-виховної роботи, створений з метою залучення учнівської молоді до вивчення і збереження історико-культурної спадщини українського народу, формування освіченої розвиненої особистості та сприяння вихованню у неї патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей українського народу.

У вересні 2009 року при Херсонському НВК № 51 відкрито Музей історії міста Херсона. Відкриттю Музею сприяла цілеспрямована, систематична робота учителів та учнів, які займалися пошуково-дослідницькою роботою, брали участь у роботі Малої Академії наук.

За час існування Музей розширюється та оновлюється. У 2016 році було створено нову експозицію, що висвітлює побут та життя українського народу.

Співробітниками Музею є учні, які відвідують гурток «Юні екскурсоводи», що працює на базі Музею історії міста Херсона. Першими екскурсоводами були Теленга Святослав, Самкова Вікторія, Боярінцева Юлія, Гончаров Богдан, Гутник Аделіна. Серед вихованців Музею – Ремньов Микола, Саутіна Анастасія, Якубовський Олександр, Фесенко Тетяна, Качур Олександр.

У стінах Музею постійно ведеться науково-пошукова робота. Розроблені збірки медіа матеріалів, віртуальних екскурсій, зокрема: «Душею міста є собор», «Пам'ятники Другої світової війни», «Театр крізь віки», «Херсон – місто корабелів». Учні створили макет части-

ни Херсонської фортеці кінця XVIII століття. До 70-річчя Перемоги над нацизмом відбувся конкурс на краще есе з теми «Героїзм воїна».

Щорічною традицією є проведення єдиного уроку історії у визначні та трагічні дати українського народу, серед яких геноцид українського народу у 1932-33 роках, День соборності, День героїв Крут, День пам'яті та примирення, День перемоги над нацизмом у Європі.

Музей є навчально-виховною базою під час підготовки учнів до участі у краєзнавчих турнірах, щорічних конкурсах «Знавці міста Херсона» та «Козацькими стежинами», «Плакаючи старе – осягаємо нове», «Херсонщина пам'ятає...».

Музей займається просвітницькою діяльністю: за десять років існування більше 700 учнів, учителів шкіл Херсонської області; відвідувачі з інших міст та держав відвідали Музей та познайомилися із його експозицією.

Музей співпрацює з Херсонським Будинком дитячої та юнацької творчості. Так, у вересні 2014 року, спільними зусиллями було організовано краєзнавчу конференцію «Краєзнавча робота – один з напрямів патріотичного виховання учнівської молоді» та історичний квест у ботанічному саду Херсонського державного університету.

Щорічно фонд Музею поповнюється новими експонатами та матеріалами. Приходять нові учні, які готові розповідати про наше місто, стати юними екскурсоводами. Змінюються покоління, але творча робота в стінах Музею продовжується.

**СТАТУТ МУЗЕЮ ІСТОРІЇ МІСТА ХЕРСОНА
ПРИ ХЕРСОНЬКОМУ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ
КОМПЛЕКСІ № 51 імені Г.О.ПОТЬОМкіНА
ХЕРСОНЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ**

1. Загальні положення.

1.1. Музей історії міста Херсона при Херсонському навчально-виховному комплексі № 51 імені Г.О. Потьомкіна Херсонської міської ради (далі – Музей) – осередок освіти і виховання, який сприяє формуванню в учнів національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, забезпеченню духовної єдності поколінь і призначений для вивчення, збереження пам'яток матеріальної і духовної культури.

1.2. Музей засновано педагогічним колективом Херсонського НВК № 51.

1.3. Музей взаємодіє з Херсонським обласним краєзнавчим музеєм.

1.4. Музей у своїй діяльності керується Законом України «Про музеї та музейну справу», Постановою Кабінету Міністрів України від 20.07.2000 р. № 1147 «Про затвердження положення про Музейний фонд України», нормативними документами Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури і туризму України з питань діяльності музеїв.

**2. Мета, основні завдання
та зміст роботи музею.**

2.1. Мета діяльності музею полягає у залученні учнів НВК до вивчення та збереження історико-культурної спадщини свого народу, у формуванні освіченої творчої

особистості та сприянні відродженню і розбудові національної системи освіти як найважливішої ланки виховання свідомих громадян Української держави.

2.2. Головними завданнями роботи музею є:

- сприяння удосконаленню навчально-виховного процесу в НВК;

- розширення і поглиблення загальноосвітньої та професійної підготовки учнів НВК засобами позакласної, позашкільної роботи;

- формування у підростаючого покоління розуміння нерозривного взаємозв'язку минулого, сучасного і майбутнього України;

- допомога педагогічному колективу НВК у впровадженні нових нетрадиційних форм роботи за інтересами;

- участь у формуванні, збереженні і раціональному використанні музейного фонду України;

- вивчення, охорона і пропаганда пам'яток історії, культури і природи рідного краю;

- проведення культурно-освітньої роботи серед учнів НВК і населення м. Херсона.

2.3. Музей проводить таку роботу:

- організовує дослідницьку роботу з теми «Освоєння Північного Причорномор'я у 18 столітті. Діяльність Г.О. Потьомкіна»;

- систематично поповнює фонди музею експонатами шляхом проведення екскурсій, походів, а також використовує інші шляхи комплектування, що не суперечать законодавству;

- організовує облік музейних предметів, забезпечує їх збереження;

- створює і поповнює стаціонарні експозиції та виставки;

- проводить освітньо-виховну роботу серед учнів школи, батьків та населення м. Херсона, організовує та бере участь у районних, міських, обласних, всеукраїнських заходах;
- надає можливість використання матеріалів музею в навчально-виховному процесі та науково-дослідницькій роботі.

3. Створення та організація роботи музею.

3.1. Профіль музею – історичний; профіль визначений колективом педагогів і учнів НВК № 51 м. Херсона згідно з наявними у НВК матеріалами з історії діяльності Г.О.Потьомкіна.

3.2. Рішення про створення музею прийнято Центром російської культури м. Херсона за ініціативою педагогічного і учнівського колективів НВК. Наказ від 16.09.2009 року № 261.

3.3. Створення музею є результатом цілеспрямованої, систематичної, творчої, пошуково-дослідницької, збиральницької, фондової, експозиційної роботи учнів і вчителів НВК.

Наказ про відкриття музею видано згідно з вимогами щодо наявності в музеї:

- оформлення експозиції;
- положення про музей;
- фонду музейних предметів, зареєстрованих в інвентарній книзі;
- приміщення (окремого, ізольованого) і обладнання, які забезпечують збереження, вивчення і експонування музейних колекцій;

- експозицій, які відповідають за змістом та оформленням сучасним вимогам;
- умови для охорони музею;
- роботи музею за чітким розкладом.

4. Керівництво роботою музею.

4.1. За роботу в музеї відповідає директор НВК № 51 м. Херсона.

4.2. Вищим керівним органом музею є рада. Рада музею обирається на зборах учнівського активу музею. До складу Ради входить 5 чоловік.

Рада музею:

- обирає голову і розподіляє обов'язки між членами ради, які очолюють сектори: пошукової, фондової, експозиційної, просвітницької роботи;
- вирішує питання включення до фондів музею пам'яток історії, культури, які надійшли в процесі комплектування;
- обговорює підготовку екскурсив, лекторів, навчання активу;
- встановлює зв'язки з пошуковими загонами, клубами, гуртками;
- заслуховує звіти про пошукову, дослідницьку, наукову роботу;
- веде документацію музею.

4.3. Опікунську (піклувальну) раду обрано у складі 4 чоловік.

4.4. Науково-методичну допомогу музею надають Методичний кабінет при управлінні освіти Херсонської міської ради, Херсонський обласний центр туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді.

4.5. Загальне керівництво діяльністю музею при НВК управління освіти Херсонської міської ради; облік музею здійснює Херсонський обласний центр туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді.

5. Облік і збереження музейних фондів.

5.1. Облік пам'яток історії та культури, які зберігаються в музеї, проводиться відповідно до Положення про Музейний фонд України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.07.2000 р. №1147.

5.2. Зібраний матеріал складає фонди музею і обліковується в інвентарній книзі, яка скріплюється печаткою та завіряється підписом директора НВК.

5.3. Фонди музею поділяються на основні (оригінальні пам'ятки історії, культури та природи) і допоміжні (схеми, діаграми, копії, муляжі).

5.4. Унікальні пам'ятки фонду, а також ті, що мають виняткове наукове, історичне, художнє чи інше культурне значення, заносяться Міністерством культури і туризму до державного реєстру національного культурного надбання.

5.5. Пам'ятки історії та культури (в тому числі нагороди з коштовних матеріалів), яким загрожує знищення чи псування, можуть бути вилучені з музею згідно з чинним законодавством. У разі припинення діяльності музею оригінальні пам'ятки історії та культури передаються до державних та інших музеїв на умовах, що не суперечать чинному законодавству.

5.6. Безпосередня відповідальність по збереженню музейних зібрань покладається на директора НВК та завідувача музею.

5.7. Особи, винні у порушенні законодавства України про музеї та музейну справу, несуть відповідальність згідно з чинним законодавством.

6. Господарське утримання і фінансування.

6.1. Музей в своїй роботі використовує навчальне обладнання, кабінети та інше майно навчального закладу.

6.2. Витрати, пов'язані з пошуковою роботою, придбанням інвентарю, обладнання технічних засобів та оформлення музею, проводяться за рахунок загальних асигнувань органів управління освітою, а також залучених коштів.

**АКТ ОБСТЕЖЕННЯ МУЗЕЮ ІСТОРІЇ МІСТА ХЕРСОНА
при Херсонському навчально-виховному комплексі
№ 51 імені Г.О. Потьомкіна Херсонської міської ради**

1. Назва музею Музей історії міста Херсона.
2. Профіль музею історичний.
3. Адреса закладу освіти, телефон, факс 73033, Україна, м. Херсон, проспект Будівельників 9, (0552) 29-09-35, e-mail: [nvk 51@ukr.net](mailto:nvk51@ukr.net)
4. Засновник музею учнівський та педагогічний колективи Херсонського навчально-виховного комплексу № 51 імені Г.О. Потьомкіна Херсонської міської ради.
5. Дата заснування музею, № наказу Музей засновано 18 вересня 2009 р. (наказ № 261 від 16.09.2009 р.).
Свідоцтво № 21-116 про реєстрацію музею історії міста Херсона, зареєстрований управлінням освіти і науки Херсонської обласної державної адміністрації 04.01.2010 року.
6. Керівник музею (прізвище, ім'я та по батькові, посада, стаж роботи в музеї) Дичко Юлія Анатоліївна, соціальний педагог, стаж роботи в музеї 2 роки.
7. Заклад, що здійснює методичне керівництво (назва, адреса, телефон) Херсонський обласний центр туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молодості, проспект Ушакова 18/2. Херсонський Будинок дитячої та юнацької творчості, вул. Кольцова 52а. Методичний кабінет при управлінні освіти м. Херсон, 73000, м. Херсон, вул. Суворова, 6, тел. (0552) 26-32-24.
8. Характеристика музейного приміщення (кімната, декілька кімнат, окрема будівля; наявність фондосховища; загальна площа в м² та окремо по кожній кімнаті; технічний стан приміщення) кімната площею 32

м² та кімната площею 66 м², що знаходиться в будівлі освітнього закладу, належний технічний стан приміщення.

9. Фонди музею (загальна кількість експонатів за інвентарною книгою: з них музейних предметів основного фонду та музейних предметів, що входять до Державного реєстру національного культурного надбання) 112 експонатів, з яких 50 є музейними предметами основного фонду; музейних предметів, що входять до Державного реєстру національного культурного надбання немає.

10. Стан обліку музейних предметів (наявність інвентарної книги; повнота та якість записів) є інвентарна книга, записи повні.

11. Умови зберігання оригінальних матеріалів в експозиції (в сховищі) (ступінь захисту їх від забруднення, вологості, вицвітання, механічних пошкоджень, крадіжок) матеріали та експонати музею зберігаються у належному стані, захищені скляними вітринами від забруднення, вологості, механічних пошкоджень, затемнення в наявності.

12. Характеристика експозиційних розділів (назва розділу, дата останньої реекспозиції, кількість експонатів основного фонду):

- Стенд «XX століття. Історія школи №51» - дата останньої реекспозиції 2009 р., 46 експонатів основного фонду;

- Стенд «XVIII століття. Благополучний град Херсон» - дата останньої реекспозиції 2009 р., 14 експонатів основного фонду;

- Стенд «XIX століття. Херсон – портове місто» - дата останньої реекспозиції 2009 р., 25 експонатів основного фонду;

- Стенд «Образ Г.О. Потьомкіна в мистецтві» - дата останньої реекспозиції 2009 р., 16 експонатів основного фонду;
- Макет херсонської фортеці - дата останньої реекспозиції 2014 р., 1 експонат основного фонду;
- Генеральна карта Таврійської губернії - дата останньої реекспозиції 2011 р., 1 експонат основного фонду;
- Експозиція «Побут українського народу» - дата останньої реекспозиції 2015 рік;
- Стенд «Херсон в роки Другої світової війни» - дата останньої реекспозиції 2017 рік;
- Стенд «Херсон на початку ХХ століття» - дата останньої реекспозиції 2018 рік.

13. Рівень художнього оформлення експозиції (професійне; силами педагогічного колективу, учнів; потребує переоформлення): професійне і силами педагогічного й учнівського колективів.

14. Технічне оснащення музею – ноутбук, монітор, колонки для відтворення звуку.

15. Характеристика просвітницької роботи (кількість екскурсій, учбових занять, масових заходів, виставок за 1-3 роки) 27 заходів.

16. Наявність документації музею (статуту, інвентарної книги, книг обліку відвідувачів, проведення екскурсій, масових заходів, плану роботи тощо) є статут, інвентарна книга, книга обліку відвідувачів, проведення екскурсій, масових заходів, плану роботи.

17. Організаційна робота музею (рада музею, її кількісний та персональний склад, основні сектори; опікунська рада, її кількісний та персональний склад)

Голова Ради музею – Осьмінін П.Ю., директор Херсонського навчально-виховного комплексу №51

Члени Ради музею: завідувач музею – соціальний педагог Дичко Ю.А., вчитель історії Білянська Ю.М., учениці – Проценко Єлизавета, Новікова Анна, Левартовська Аліна, Махіня Ніка, Єрмоменко Поліна.

18. Режим роботи музею понеділок-четвер з 9.00-16.00, п'ятниця – санітарний день, субота, неділя - вихідний.

19. Пропозиції комісії: висвітлювати заходи, проведені на базі музею, в засобах масової інформації.

Екскурсоводи Самкова Вікторія, Теленга Святослав, Боярінцева Юлія з із відвідувачами Музею (2011 рік)

**ВІДКРИТТЯ МУЗЕЮ
18 вересня 2009 року**

ЕКСКУРСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ПЕРША ЕКСКУРСІЯ

История каждого из нас начинается с того места, где родился, вырос, прошли школьные годы, поэтому как в хронико-документальной ленте, перед нами протекают кадры из школьной жизни. Первый директор школы – Шиянюк Витеслав Иванович. Первые учителя и выпускники.

Следующий стенд посвящен золотым страницам школы, на котором вы можете увидеть учеников, которые окончили школу с отличием в XX веке, их более пятидесяти.

На следующем стенде проиллюстрировано участие нашей школы в различных общественных мероприятиях, активную позицию учащихся в благоустройстве города и меценатов, которые помогают школе во всех ее начинаниях.

В IX веке возникает государство Киевская Русь. Усиливается приток славянского населения на юг. Они селятся в окружении кочевых племен и половцев. В летописях упоминается славянский торговый город - порт Олешье. Через Олешье пролегал знаменитый путь из варяг в греки, связывающий Черное море с Балтийским. По Днепру славяне на своих лодках спускались в Черное море, занимались промыслом и торговлей. На территории Херсона найдены византийские монеты, свидетельствующие о торговых связях с Византией. С X века земли в низовьях Днепра входят в состав Киевской Руси, а в XI веке славяне прочно укрепляются здесь, несмотря на противодействие Византии. На Большом Потемкинском острове, вблизи Херсона, у села Змиевка Бериславского района обнаружены славянские поселения X-XI вв.

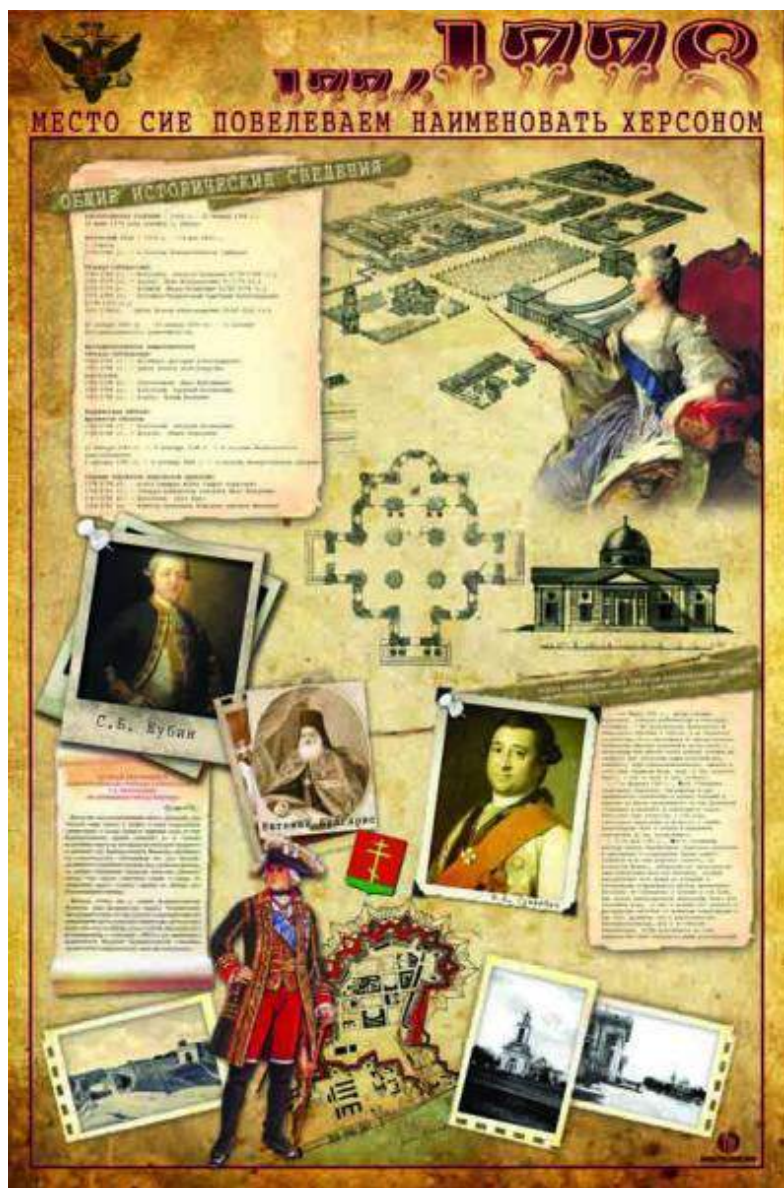
В низовьях Днепра бывала **княгиня Ольга** во время путешествия в 955 г. в Константинополь, где приняла

христианство. Со своими дружинами здесь проходили князья Святослав, Владимир, Владимир Мономах, Данила Галицкий.

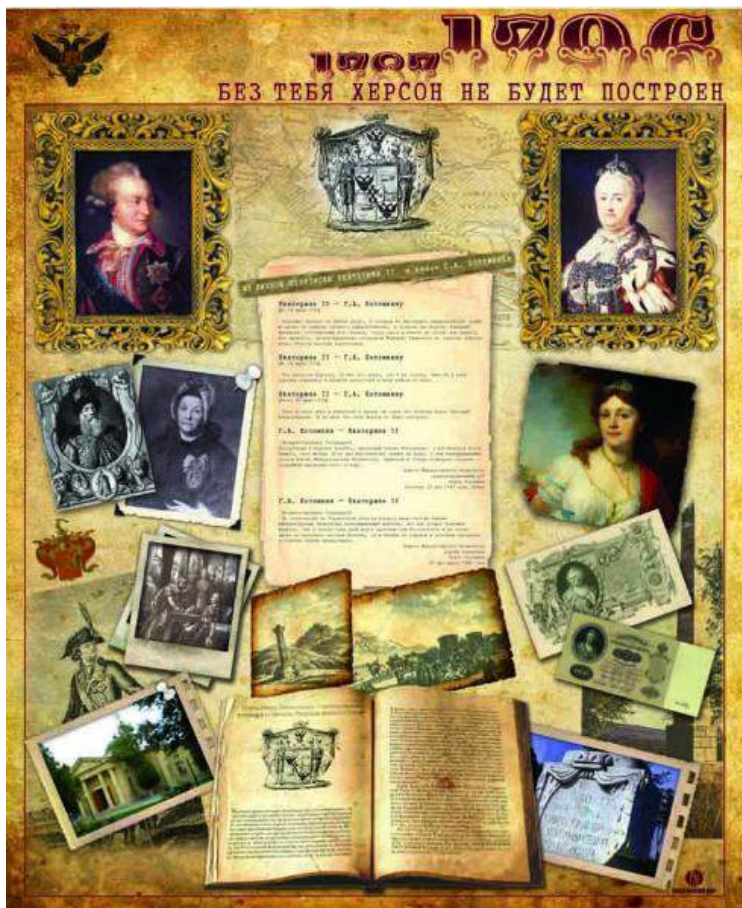
В XV веке вся территория Северного Причерноморья входила в состав Крымского ханства, а затем Османской империи.

Большую роль в борьбе народа Украины против татаро-монгольских нападений сыграла Запорожская Сечь, возникшая во второй половине XVI века. Запорожские казаки заселяли и осваивали Нижнее Приднепровье. Вдоль Днепра они основали ряд переправ: Голый Перевоз (недалеко от Голой Пристани), Таваньская (у Берислава), у современных сел Никольское, Тягинка, Каиры. Возле современных сел Давыдов Брод, Золотая Балка запорожцы основали зимовники, которые представляли собой небольшие поселения для занятия скотоводством, рыбной ловлей, земледелием и другими промыслами. Одно из казацких поселений обнаружено в северной части Карантинного острова.

В XVIII веке Российская империя расширяет свои границы на запад, восток и юг. На юге интересы России столкнулись с интересами Турции. Начинается целая серия русско-турецких войн за господство в Крыму и Северном Причерноморье. На Днепре уже существовало укрепление **Александр-Шанц**. Чтобы закрепить свои успехи на юге, России было необходимо построить могучий Черноморский флот. Поэтому было решено строить город корабелов, который получил имя в честь древнего Херсонеса – **Херсон**. Строительство города Екатерина II поручила князю Г.А. Потёмкину.

Григорий Александрович Потёмкин родился в селе Чижово, под Смоленском, в семье небогатого дворянина. Обратите внимание на портрет деда Г. Потёмкина – дипломата, представлявшего интересы России в европейских государствах.

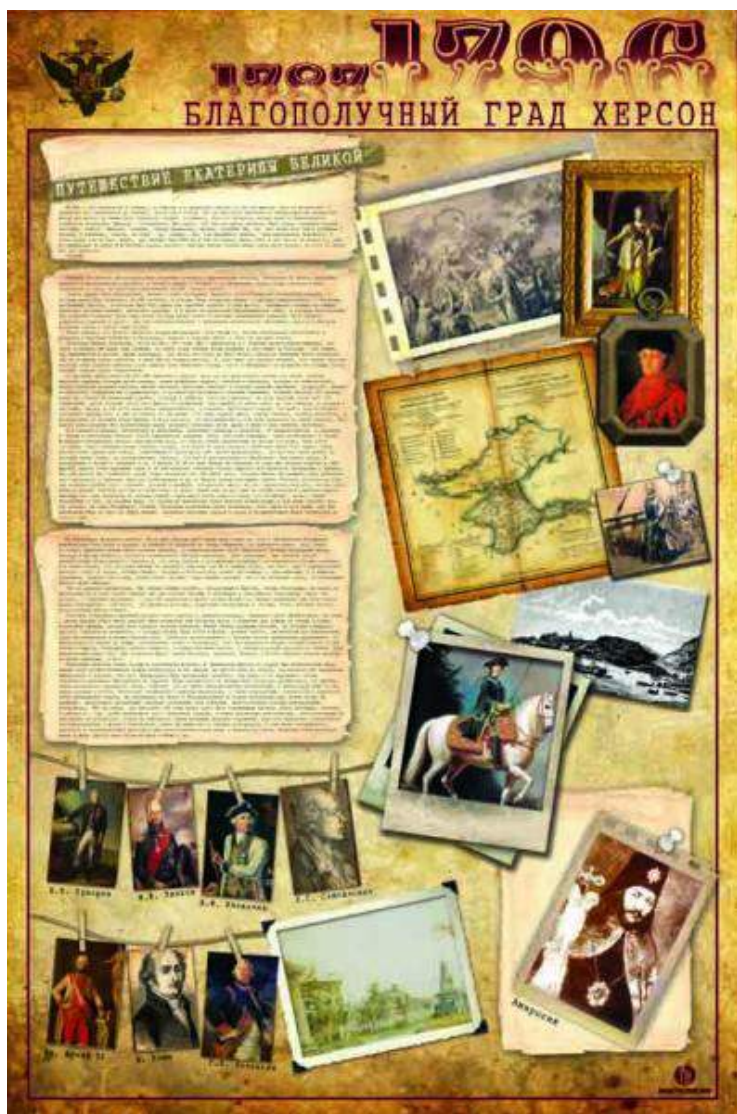
Воспитанием Григория занимался Антипыч – слуга и боевой друг его отца. Антипыч не умеет ни читать, ни

писать, зато прекрасно знает историю рода Потёмкиных. В 6-летнем возрасте Григория украли цыгане, желая получить выкуп за мальчика. За ребёнка нужно было заплатить выкуп серебром равным по весу ребёнка. Если не заплатить выкуп, то семью постигнут несчастья. Семья положила на весы всё столовое серебро, но Гриц оказался тяжелее. Тогда Антипыч кинул на весы свою самую дорогую вещь – табакерку, он получил её в подарок за воинские подвиги.

В 16 лет Григорий Потёмкин – студент Московского университета. После второго курса награждается золотой медалью, а царица Елизавета Петровна пожаловала ему звание капитана Конной гвардии. Так началась его военная служба. В 30 лет Григорий Потёмкин уже был в звании генерала.

8 сентября 1778 года заложен первый камень крепости Херсон. Строительством города занимались Ганнибал, прадед Пушкина, Сенявин, Ушаков, Суворов. Уже очень скоро на судостроительной верфи Херсона был построен первый фрегат – «Слава Екатерине».

Через 9 лет Екатерина II решила посетить свои владения на юге империи. Город поразил своей красотой и благоустроенностью не только Екатерину, но и иностранцев, которые прибыли посмотреть новый город. В центре крепости красовался Екатерининский собор. Перед вами макет крепости, зелёным отмечены крыши тех зданий, которые сохранились до наших дней. Озлобленные успехами России турки объявили новую войну. Турецкими войсками командовал Газы Хасанпаша. Главнокомандующим русской армии стал Григорий Потёмкин.

На юге вырастают города Николаев, Одесса, Севастополь. Потёмкин много работает, хотя очень болен. По пути из Ясс в Николаев Потёмкину стало плохо. Он умер примерно посреди поля. Тело было привезено в Херсон и похоронено в склепе Екатерининского собора.

Херсон строился как город корабелов. Сама Екатерина говорила, что ей все равно где бы стоял этот город, главное, чтобы в нем строились корабли. Наверное, благодаря многим ее заслугам, первый корабль, спущенный на воду 27 сентября 1783 года, был назван «Слава Екатерине». Также были построены такие корабли Черноморского флота как «Александр Невский», «Счастливей», «Святая троица».

Идея создания памятника Г.А. Потемкину возникла у Екатерины еще при жизни князя. Но идея не получила должного развития. В 20-е годы 19 века скульптор Иван Петрович Мартос сделал первый terracottovый эскиз памятника. Работа была оценена в 170 тыс. руб. Деньги собирали 2 года, однако собранной суммы не хватило, поэтому Мартос решил ограничиться одной скульптурой Потемкина. В 1836 году, 45-летнюю годовщину со дня смерти князя, памятник занял свое место на улице, спускающейся к Днепру. В 1838 году вокруг памятника появляются различные насаждения из акаций. В 1840 году памятник огражден. После революции 1917 года памятник накрыт брезентом, местные жители называли его «херсонским привидением». А в годы Второй мировой войны исчез вместе с отступающими нацистскими войсками. В наше время в 2003 году, при поддержке современников, памятник вновь занял свое место.

УТОРОН

“ЗИЖДЕТСЯ НОВЫЙ ХЕРСОН... УЧРЕЖДАЕТСЯ ФЛОТ...”

«В 1763 г. в устье Днепра вливался степной песок, который по течению был отнесен кривизной течения в Николаеве. Течение переместилось, образовался широкий канал...»

«...впоследствии бывшие проливничанцы воеводой в это время были на чужбине...»

«...впоследствии бывшие проливничанцы воеводой в это время были на чужбине...»

Катерина II — Е.А. Романова
Сын: 18 июня 1779г.

«В 1763 г. в устье Днепра вливался степной песок, который по течению был отнесен кривизной течения в Николаеве...»

«Александр Невский»
«Счастливы»
«Святая Троица»

«...впоследствии бывшие проливничанцы воеводой в это время были на чужбине...»

В 1803 году Херсон получает статус губернского центра.

Население губернского города Херсона с первых лет его существования было многонациональным.

В Херсоне выходцы из Пруссии и Австрии занимались колбасным производством, были кондитерами, врачами, учителями, фармацевтами. С 1828 г. лучшими в городе считались аптека **Мюллера** и кондитерская **Меттера** на улице Суворова.

1828 год. Открыта первая шерстомойка.

1848 год. В Херсоне построена паровая мельница.

В 1782 г. открыл в Херсоне торговую фирму французский купец – **Антуан**. А в списке лиц, «находящихся при строении Херсона» значится француз – архитектор **Клод Боржуа**. Комендантом Херсона был француз граф **де Витт**. Херсонским военным губернатором в 1805 г. стал герцог **Арман Эммануэль Ришелье**, участник штурма Измаила. Он много сделал для благоустройства Херсона, по его предложению началась осушка болот, интенсивное обустройство города и озеленение. Одна из улиц Херсона названа была в его честь Ришельевской.

Основателями первого чугунолитейного и механического завода в 1853-1855 гг. и корабельной верфи на Карантинном острове в 1912 г. были французы мастеровые, инженеры **братья Вадоны**. Вслед за французским бароном Антуаном в Херсоне открыли свои торговые фирмы польская компания черноморской торговли, константинопольская (турецкая), австрийская – **Фабри** и другие. Жили здесь и англичане. Известно, что

Потемкин пригласил в Херсон «для заведения садов» англичанина – садовода **Моффета**.

В начале XIX в. город стал крупным центром гражданского судостроения. Херсон продолжал развиваться. Отсюда за границу отправляли строевой лес, шерсть, сало, пшеницу, медь, рыбу; ввозили тонкие сукна, шелка, пряности. В 1831 г. купеческие верфи стали единой государственной верфью, где за период с 1833 по 1843 было сооружено 187 судов. Порт располагал большим парусным и паровым флотом.

1859 год. Устроен один из первых паровых лесопильных заводов – завод братьев Вайнштейнов.

1862 год. Начал действовать телеграф.

Херсон развивается как европейский город с заводами и фабриками, о чем свидетельствует количественный состав европейцев в городе. Город имеет потребность в театрах, музеях, библиотеках, издательствах. До конца XIX века все это появляется в Херсоне. 1 октября 1889 состоялось официальное открытие Херсонского городского театра. В 1872 году открылась общественная библиотека. Город посещают знаменитые артисты, писатели, художники.

ЕКСПОЗИЦІЯ
«ХЕРСОН НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ»

ХЕРСОН ПОЧАТОК XX сторіччя

ВИДАТНІ ОСОБИСТОСТІ

І.І. ВОЛОДУХІН

В.А. МІБЕРГСЬКИЙ

А.М. ГРЕВЕНЦІ

І.І. БЛАЗКОВ

В.І. ГОНЧОВИЧ

Н.А. ГРЕВЕНЦІ

М.Е. БЕНКЕР

ЕКОНОМІКА

ХЕРСОН ПОЧАТОК XX сторіччя

КУЛЬТУРА, ОСВІТА, СПОРТ І ДОЗВІЛЛЯ

МЕДИЦИНА

Лечебная лаборатория имени Павлова. Медицинский факультет Харьковского университета. Харьков, 1925 г.

Медицинский факультет Харьковского университета. Харьков, 1925 г.

Лечебная лаборатория имени Павлова. Медицинский факультет Харьковского университета. Харьков, 1925 г.

Лечебная лаборатория имени Павлова. Медицинский факультет Харьковского университета. Харьков, 1925 г.

Медицинский факультет Харьковского университета. Харьков, 1925 г.

Лечебная лаборатория имени Павлова. Медицинский факультет Харьковского университета. Харьков, 1925 г.

Лечебная лаборатория имени Павлова. Медицинский факультет Харьковского университета. Харьков, 1925 г.

Лечебная лаборатория имени Павлова. Медицинский факультет Харьковского университета. Харьков, 1925 г.

Лечебная лаборатория имени Павлова. Медицинский факультет Харьковского университета. Харьков, 1925 г.

ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА

Віражівна города Харосна!

Віражівна місто, яке, як і Харосна, має свою історію, свою славу, свою гордість. Це місто, яке було побудоване на місці, де колись стояли великі міста, які були знищені внаслідок війни. Це місто, яке було побудоване на місці, де колись стояли великі міста, які були знищені внаслідок війни.

Віражівна місто, яке, як і Харосна, має свою історію, свою славу, свою гордість. Це місто, яке було побудоване на місці, де колись стояли великі міста, які були знищені внаслідок війни.

Віражівна місто, яке, як і Харосна, має свою історію, свою славу, свою гордість. Це місто, яке було побудоване на місці, де колись стояли великі міста, які були знищені внаслідок війни.

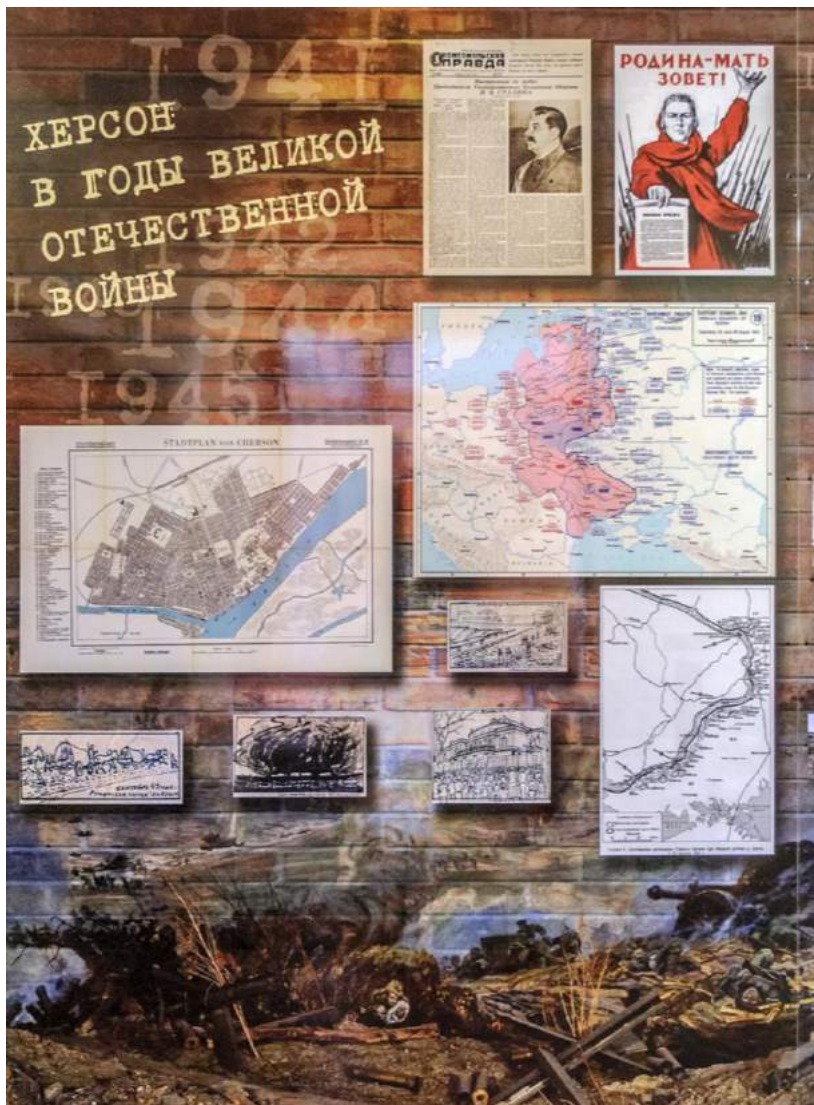
XX СТОРИЧЧЯ

Пам'ятник
Г.А. Погодину
в місті Харосна.

ЕКСПОЗИЦІЯ «ХЕРСОН В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ»

СТЕНД «ГЕРОЇ НЕСКОРЕНОГО НАРОДУ»

12 жовтня 2017 року напередодні Дня українського козацтва та Дня захисника України в Херсонському навчально-виховному комплексі «загальноосвітня школа І ступеня-спеціалізована школа ІІ ступеня-колегіум» №51 ім. Г.О. Потьомкіна Херсонської міської ради у рамках міського семінару-практикуму вчителів історії «Формування національної свідомості в процесі пошукової роботи з історії рідного краю» відбулося відкриття національно-патріотичного куточку «Герої нескореного народу». На відкриття завітали почесні гості Сокоревич Ростислав Робертович - інспектор Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників АТО, Герасимова Оксана Петрівна – головний спеціаліст управління освіти Херсонської міської ради, Сергєєва

Світлана Василівна – методист методичного кабінету при управлінні освіти Херсонської міської ради.

Ми пам'ятаємо... Ми журимося... Ви – вічні для нас!

Такими словами розпочалося урочисте відкриття національно-патріотичного куточку. Учні вшанували загиблих героїв України хвилиною мовчання, віршами пам'яті, патріотичним виступом «Слава Україні» у виконанні зразкового хореографічного колективу «Апельсин». Ми завжди пам'ятатимемо людей, які подарували нам світанок ціною власного життя. Вони – герої, герої нескореного народу, люди, які не вмирають, що продовжують жити на небесах і в наших серцях!

ФОТОЗВІТ

Експерсія для учасників Всеукраїнського семінару керівників шкіл (2010 р.)

Експерсія для учнів шкіл області (2011 р.)

Екскурсиводи музею з відвідувачами –
учнями обласної школи (2012 р.)

Екскурсія для учнів шкіл (2014 р.)

Зустріч делегації з м. Смоленська

Зустріч з нащадками Г.О. Потьомкіна

ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

ВИСТАВКА

**ПРЕДМЕТИ ПОБУТУ
УКРАЇНСЬКОЇ ХАТИ**

(з фондів музею)

ТРАДИЦІЙНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧІЙ КОСТЮМ (ПОЛТАВЩИНА)

Українське народне вбрання носили українці в стародавні часи ще до нашої ери.

У всіх українців була вишита сорочка, шаровари (юпка). Дівчатка плели собі вінки кожна квітка і кожна стрічка щось означала. Вінки плетуть і зараз, але квіти у вінках уже не мають ніякого значення. Певні основні елементи українського народного вбрання були сформовані ще в княжі часи та пізніше майже не зміню-

валися. Одяг українців залежав від місця проживання та матеріального становища населення. Одяг поділявся на святковий і буденний, зимовий і літній. Сукно для одягу було дорогим, полотно робили в домашніх умовах.

«Тільки малоросіянки та парижанки вміють вдягатися зі смаком! Ви не повірите, як чарівно вбираються дівчата, парубки теж ладно: ... це дійсно народний, зручний і граціозний костюм, дарма що здоровенні чоботи. А які дукати, моніста!!! Головні пов'язки, квіти!! А які лиця!!! А яка мова!!! Просто краса, краса і краса!!!» – писав Ілля Репін

ПРЕДМЕТИ ПОБУТУ

Рубель – відноситься до старовинного знаряддя селянського домашнього вжитку – вузька дерев'яна дошка з ручкою і поперечними зарубками для качання (прасування) білизни переважно з домотканих або грубих тканин.

Макітра – конусоподібний посуд, виготовлений із випаленої глини, для сходження тіста або для перетирання маку макогоном чи подрібнення інших харчових продуктів.

Чавун (чавунець) – посудина, горщик із чавуна (сплав заліза з вуглецем).

Праска або ж залізко – елемент побутової техніки для вирівнювання складок і заминів на одягу. Процес вирівнювання складок називають прасуванням.

Прядка – призначений для ручного прядіння домашній верстат, який приводиться в рух ножним або ручним приводом.

Коромисло – дугоподібна, частіше, дерев'яна палиця для ручного перенесення вантажу із зарубками або гачками на кінцях, за які і зачіплюється вантаж.

Український традиційний рушник – це прямокутний шмат лляного чи конопляного полотна, що має на кінцях, а часто і на всьому полі різноманітні вишиті або виткані композиції, які відображають світогляд та звичаї предків, несуть інформацію про добро, достаток, здоров'я.

Рушники є символом матеріальної культури слов'ян, важливою складовою обрядів та ритуалів.

Вишивати рушники – давній український народний звичай.

ПРЕДМЕТИ СТАРОВИНИ

ГАРМАТА XVIII СТОЛІТТЯ

Майже всі польові гармати 17-19 століть у Європі мали стандартний калібр - 12 фунтів по чавунному ядру. Вся система важила в 250-350 разів більше снаряда, тобто близько 1500 кг. Початкова швидкість снаряда досягала 400 м/с, а дальність стрільби 800-1000 метрів. Стрілянина картеччю з польових гармат велася на дистанцію до 400-500 метрів. Гармата робила 1-2 постріли в хвилину, а картеч з 150-200 метрів могла пробивати кіраси.

Даний експонат є макетом гармати, які знаходилися у Херсонській фортеці для підсилення оборонних можливостей. Були встановлені за ініціативи Олександра Суворова під час російсько-турецької війни 1787-91 рр.

Експонат надано музею історії Херсона у 2012 році головою громадської ради при місцевому голові Музикою М.М. (ініціатор створення макету херсонської фортеці у ботанічному саду ХДУ).

ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

ФОРУМ КРАЄЗНАВЦІВ 2014 рік

Конференція «Краєзнавчий напрямок як головний аспект патріотичного виховання української молоді шляхом пошукової роботи», присвяченої до святкування Дня міста

У приміщенні Херсонського обласного краєзнавчого музею (директор Братченко Т.Г.) розпочав роботу дводенний Форум юних екскурсоводів, пошуковців та керівників шкільних музеїв. У перший день – **17 вересня 2014 року** відбулася міська краєзнавча конференція «Краєзнавчий напрямок як головний аспект патріотичного виховання української молоді шляхом пошукової роботи», присвячена святкуванню Дня міста Херсона.

Захід було організовано управлінням освіти Херсонської міської ради, Будинком дитячої та юнацької творчості Херсонської міської ради (директор Плутенко

В.А.) та Херсонським навчально-виховним комплексом № 51 імені Г.О. Потьомкіна Херсонської міської ради (директор Осьмінін П.Ю.).

Учасників конференції привітав голова управління освіти Херсонської міської ради Юрій Ніконов. Він відзначив важливість та цінність пошукової роботи, яку проводять юні краєзнавці – дослідники історії міста й педагоги навчальних закладів для патріотичного виховання учнівської молоді.

Заступник директора з виховної роботи навчально-виховного комплексу № 51 Синяков Р.О. презентував учасникам конференції першу біографію нашого міста – ілюстровану енциклопедію «Історія Херсона. 18-19 століття». А методист Херсонського Будинку дитячої та юнацької творчості Кучеренко Ю.Ю. виступив з доповіддю «Краєзнавча робота в місті як пріоритетний напрямок з патріотичного виховання». Велике зацікав-

лення викликала у школярів та педагогів презентація досвіду роботи юних екскурсоводів музею Херсонської загальноосвітньої школи №47 (керівник Нікітіна Л. В., учні-екскурсоводи).

Присутні переглянули фільм «Екскурсія вулицею Суворова» підготовлений методистами Херсонського Будинку дитячої та юнацької творчості М.А. Пулинець та Ю.Ю. Кучеренко. А учні-екскурсоводи шкільних музеїв взяли участь у майстер-класі, який провела Чорна Катерина Дмитрівна, завідувач відділу історії з найдавніших часів і до 1917 р. Херсонського обласного краєзнавчого музею у вигляді інформаційно-виставкового проекту «Історія однієї картини».

Наступний день конференції **18 вересня 2014 р.** на території Ботанічного саду Херсонського державного університету відбулась практична частина конференції

у вигляді краєзнавчої гри-квесту «Qui quaerit, reperit» (з лат. «Хто шукає, знаходить»). Цей захід був організований Херсонським Будинком дитячої та юнацької творчості (методист ХБДЮТ Кучеренко Ю.Ю. розробив та підготував завдання). В ній взяли участь 9 команд освітніх закладів м. Херсона, які протягом попередніх років демонстрували найкращі показники з організації історико-краєзнавчої роботи серед школярів міста.

На початку змагання всі команди отримали карти Ботанічного саду із позначеними маршрутами. Учасники квесту повинні були пройти своїм власним маршрутом по всім 10 історичним станціям. На кожній з них вони виконували завдання, за розв'язок якого отримували частину пазлу. На десятій станції члени команд склали все зображення з пазлів. Це була картина художника Ф. Алексеєва «Вид Херсона».

На першій станції «Генеза» учні отримали історичне рівняння з дат провідних подій Херсонщини, які вони мали підставити замість цифр і знайти ключову дату (це був рік заснування м. Херсона 1778). На другій станції «Кам'яний сад» учні отримали малюнок ребуса, в якому була зашифрована назва нашого міста – Херсон.

На третій станції «Сосновий бор» учасники мали викласти зображення 5 гербів Херсона різних періодів та Херсонської губернії в хронологічній послідовності.

На четвертій станції «Маклюра» учні називали ім'я людини, біографія якої відображена в 9 історичних ілюстраціях або в зображеннях-асоціаціях. Учасники повинні були також прокоментувати кожне зображення.

На п'ятій станції «Казкова галявина» учні по зображенню мали назвати історичного діяча (Суворов О.В.,

Ушаков Ф.Ф., Говард Дж.) та співвіднести їх з двома пам'ятками архітектури або скульптури.

На шостій станції «Степ» учні отримували зображення телефону, в якому поруч із цифрами були поставлені букви. По номеру телефону вони визначали ім'я цієї особистості (Сергій Гармаш) і з трьох поданих біографій обирали саме ту, яка їй відповідає.

На сьомій станції «Фортеця» учні розв'язували криптограму (відповідь - Шовкуненко), в якій спочатку були вказані лише цифри. Кодові букви містилися у відповідях на три питання-біографії (Чернявський, Гошкевич, Пачоський). З них учні і складали ключове слово.

На восьмій станції «Велике ботанічне коло 1» учні мали дати відповідь на тестове питання з закритою формою відповіді щодо подій Великої Вітчизняної війни на Херсонщині.

На дев'ятій станції «Велике ботанічне коло 2» учасники отримали текст указу Катерини II про заснування м. Херсона з пропущеними за змістом словами, які учні мали відновити.

На десятій станції «Фініш» учні з отриманих пазлів склали картину.

Завдання на станціях виконали майже всі учні, але переможцями були визначені лише ті, хто виконав їх найшвидше і прийшов до фінішу одним з перших.

Краєзнавці освітніх закладів отримали Сертифікати учасника історичної гри - квест «Qui quaerit, reperit» та Подяки.

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

2017 рік

РЕМНЬОВ МИКОЛА, учень 11-А класу
СИНЯКОВ Р.О., учитель історії I категорії

Відділення: **Історія**
Секція: **Історичне краєзнавство**

ХЕРСОН НА ПОЧАТКУ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ЗМІНИ В ЖИТТІ ХЕРСОНЦІВ З ПОЧАТКОМ
ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

РОЗДІЛ 2. ВЕРФ ВАДОНА ЯК ФЛАГМАН КОРАБЛЕБУДУ-
ВАННЯ

2.1. Будівництво міноносців «Быстрый», «Пылкий»,
«Счастливый» на верфі Вадона

2.2 Бойовий шлях «Быстрога», «Пылкого», «Счастли-
вого»

РОЗДІЛ 3. БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СПРОБА ПОЛІП-
ШЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЖИТТЯ

3.1. Допомога сім'ям мобілізованих солдатів, поране-
них та військовополоненим

3.2. Біженці із західних губерній у місті Херсоні

3.3. Діяльність Олексіївської громади сестер милосе-
рдя російського товариства Червоного Хреста

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ВСТУП

Перша світова війна стала своєрідним вододілом у розвитку людства: вона підсумувала «довге» ХІХ століття і водночас значною мірою визначила основні вектори розвитку світу протягом наступного століття. Масштаб війни 1914-1918 рр., величезні втрати, перш за все людські, внаслідок бойових дій, а також спричинені нею фундаментальні зрушення, зокрема активізація національних і соціальних рухів, революційні процеси, суттєві геополітичні зміни на карті Європи зумовили значний науковий інтерес до Великої війни.

У працях сучасних українських істориків розглянуто низку питань, які можна умовно звести до кількох дослідницьких напрямів: орієнтаційний, економічний, соціальний, політичний, воєнний полон, зовнішньополітичний аспект, історія Легіону УСС та перебіг воєнних дій, російська окупація Галичини і Буковини, діяльність громадські організації, «культура війни». Але питання щодо ролі Південної України (міста Херсона) під час Першої світової війни, порівняно з іншими регіонами, знаходиться у стані вивчення – **актуальність теми.**

Об'єктом вивчення є Україна під час Першої світової війни.

Предметом вивчення є місце міста Херсон на початку Першої світової війни.

Мета роботи: проаналізувати ситуацію, що склалася напередодні та на початку Першої світової війни у місті Херсоні.

Завдання:

- проаналізувати зміни в житті херсонців з початком Першої світової війни;
- висвітлити роботу верфі Вадона у будівництво мі-

ноносців «Быстрый», «Пылкий», «Счастливый»;

- визначити основні напрямки благодійної діяльності у м. Херсоні.

Стан наукової розробки: у 2004 р. відбувся всеукраїнський круглий стіл «Велика війна 1914-1918 рр. і Україна» присвячений 90-й річниці з початку Першої світової війни. Повідомлення були присвячені Півдню України та діям Чорноморського флоту напередодні й під час війни. Так, кандидат історичних наук, доцент Г.Ф. Турченко присвятила своє повідомлення становищу південних українських земель у роки Першої світової війни. У виступі, кандидата історичних наук П.Г.Усенка було детально розглянуто специфіку дій Чорноморського флоту під час Великої війни. У повідомленні О.Б. Шляхова висвітлюється роль підприємництва в торговельному флоті Півдня України напередодні війни. На Всеукраїнській науковій конференції «Перша світова війна й Україна» (до 100-річчя початку Великої війни), що відбулась у вересні 2014 року, д.і.н., професор Жванко Л.М. звернула увагу на проблему біженства («Перша світова війна й Україна: проблема біженців»), також прозвучали доповіді про організацію роботи Червоного Хреста в роки війни, про активізацію молоді та студентства в 1914-1917 роках.

Методи дослідження: ретроспективний – для розгляду суспільних ідей, аналізу минулих подій; діахронічний – вивчення історичного явища, факту у цілому; метод аналізу – аналіз історичних подій; метод узагальнення – обґрунтування вивченої інформації.

Структура пошукової роботи: робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел та літератури. В першому розділі аналізуються зміни в житті херсонців з початком Першої сві-

тової війни. В другому розділі автор висвітлює роботу верфі Вадона у будівництво міноносців «Быстрый», «Пылкий», «Счастливый». В третьому визначені основні напрямки благодійної діяльності у м. Херсоні. Робота становить 33 сторінки.

Практичне значення роботи обумовлене можливістю використання результатів дослідження у вивченні теми з історії Херсона у період Першої світової війни, а також під час підготовки до практичних занять та краєзнавчих конференцій.

РОЗДІЛ 1

ЗМІНИ В ЖИТТІ ХЕРСОНЦІВ З ПОЧАТКОМ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Місто Херсон був губернським центром Херсонської губернії, яка входила до складу Російської імперії в роки Першої світової війни.

3 липня в газеті «Херсонські новини» з'явилася інформація про майбутній напад сербів на посольство Австрії в Белграді. Австрія зосередила в Земліне кілька полків і артилерію [12, с.4].

12 липня в газеті «Херсонські новини» з'явилася стаття про криваві зіткнення на румуно-болгарському кордоні, які викликали в Бухаресті надзвичайне збудження [14, с.2].

Газети, що вийшли екстреним випуском, повідомляють, що Болгарія останнім часом робить серйозні військові приготування і прагне до конфлікту з Румунією.

Болгарія поспішно концентрує свої війська на румунському кордоні. Через Верун відправляється величезна кількість військ.

Громадськість вимагає від уряду протидіючих заходів.

Також стверджують, що за спиною Болгарії діє Австрія.

Через дану ситуацію в Херсоні починають відбуватися дивні події. У статті газети «Херсонські новини» повідомляється про припинення закупівлі хліба.

У місцевому «хлібному світі» останні два дні панувало сильне збудження в зв'язку з австро-сербськими подіями.

У суботу о 10 годині вечора, місцевим представником контори «Нюман» Міллером було отримано на англійській мові зашифровану телеграму «Війна Сербія-Австрія».

Конторами Найфельпа і Дрейфуса були отримані від своїх головних відділень телеграми з пропозицією припинити закупівлю хліба. Але вже в понеділок контора Дрейфуса знову отримала телеграму з дозволом «продовжувати закупівлю хліба» [15, с. 2].

З 16 липня в газетах забороняється публікація відомостей по військовим і військово-морським частинам, на підставі ст.1 Відділу 2 закону 5 липня 1912 року про зміну діючих законів про державну зраду шляхом шпигунства:

Пункт 6 – відомості вказують на підготовку до мобілізації військових частин і установ військового і морського відомостей, про приведення їх на становище військового часу, про виробництво повірочних і досвідчених мобілізацій, а також про будь-якого роду розпорядження мобілізації і зосередження армії і флоту.

Пункт 10 – про припинення звільнення військових чиновників у відпустку і про виклик до своїх частин перебувають у відрядженні, у відпустці і в запасі, про затримку звільнення військових чинів в запас, про поїздки начальників окремих частин і вищих керівників.

Пункт 12 – про бойові маневрування, виробництво стрільб у флоті.

Пункт 13 – про маневри і швидкі збори в прикордонних губерніях і областях.

Пункт 14 – про військові і військово-морські маневри Росії за кордоном.

Пункт 15 – про пропозиції з приводу військових дій армії і флоту [16, с. 2]

24 липня розпочалася мобілізація громадян. Управа втратила 20 службовців різних відділів: з електричної станції міста взято 13 чоловік робітників і monterів, з єврейської лікарні взято 2-х лікарів, з міських медичних закладів Медведовський, Боровський та ін. [18, с. 3].

Звістка про оголошення Німеччиною війни Росії в Херсоні з'явилася в середу вранці і зустрілася з великим хвилюванням. Увечері відбулася маніфестація, яка привернула багато публіки.

Настрій населення настільки піднесено, що багато хто, особливо з молоді заявляють про своє бажання йти в армію добровольцями.

Однак, багато хто не знає, як і куди повинні звертатися зі своїми заявами.

Вчора ми дізналися, що бажаючі записатися в добровольці повинні заpastися належним свідченням від пристава тієї частини, де вони проживають.

Згодом свідoctва ці надаються міському військово-му начальнику [17, с. 3].

З оголошенням війни і припиненням правильного товарообміну, місцеві торговці значно підняли ціни на продукти домашнього вжитку, ставлячи цим бюджет громадян в скрутне становище.

Цього часу херсонським Губернатором бароном М.О. Гревеніц видано обов'язкову постанову, в якій особи, викриті в штучному підвищенні цін на предмети першої необхідності піддаються арешту у в'язницю до трьох місяців або штрафу до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [19, с. 3].

Порівняльні ціни в Херсонському повіті Херсонської губернії (1914-1916 рр.)

№ п/п	Назва	До війни 1914р.(крб.)	Серпень 1915 р.	Серпень 1916 р.
1.	Кінь «робочий»	66	72	146
2.	Корова	47	55	154
3.	Свиня	16	19	43
4.	М'ясо яловиче 1 ф.	0,12	0,14	0,37
5.	Сало свиняче 1 ф.	0,23	0,25	0,67
6.	Олія 1 ф.	0,14	0,17	0,39
7.	Сіль кухонна 1 ф.	0,01	0,02	0,03
8.	Мило 1 ф.	0,12	0,18	0,54
9.	Сірники 1 ф.	0,10	0,19	0,47
10.	Керосин 1 ф.	0,05	0,06	0,09

[44, с. 68].

У виданні міського управління щодо «підняття вартості продуктів», такса на 10 кор. сірників підвищена з 14 к. на 20 к., такса на сажень 8-х ар. березових дров з 44 р. на 45 р., на пуд перлових № 6 на 30 к., за капусту

на 10 к., картопля на 10 к., масло коров'яче на 6 к. ф., цукор рафінований піт к. на фунт 2-й с. на 1 коп. [39, с. 3].

У зв'язку з початком війни Херсонська міська дума виділила 100000 руб. для надання допомоги пораненим воїнам та їх сім'ям.

Але за приблизними підрахунками міської управи з'ясувалося, що для забезпечення помешканням, паливом і харчуванням в їдальнях хоча б 2500 сімей запасних, призваних до армії, протягом 6 місяців потрібно 95700 р [20, с. 3], [21, с. 3], [24, с. 4].

27 серпня в Херсон прибули перші 9 поранених солдатів, майже всі херсонці. Поранення легкі: в руку, в ногу. З вокзалу, куди вони прибули в загальному вагоні, поранені були відправлені по домівках на візниках.

В день деякі з них відвідали лікарні, де їм зробили перев'язування [26, с. 4].

Перша Світова почалася для Херсонщини з розгортання військ гарнізону.

У перші ж дні серпня у складі 15-ї піхотної дивізії місто залишилось без єдиного регулярного зброєного формування, що протягом декількох останніх років постійно перебувало в Херсоні – 57-й піхотний Модлінський генерал-ад'ютанта Корнілова полк. Його казарми розташовувалися на місці колишньої Херсонської фортеці. Командир полковник Олександр Іванович Березовський.

11 вересня в Херсон прибуло тіло Селянинова, першого вбитого воїна підпоручика 57 Модлінського полку. Небіжчика привіз батько, колишній чиновник Херсонського поштово-телеграфної контори, який виїжджав з цією метою в діючу армію. До моменту приходу потяга, на вокзал прибули на чолі з Херсонським гу-

бернатором, бароном М.О. Гревеніцем і особи місцевої адміністрації і суспільства [27, с. 3].

Олексіївський комітет пораних повідомив херсонському міському голові, що з метою увіковічення пам'яті жертв справжньою Великою європейською війни їм виражено найвище схвалене побажання про те, щоб земські, міські та громадські установи надали сприяння у влаштуванні братських кладовищ для жертв війни і спорудженні в церквах дошок і різних пам'ятників на місцях батьківщини убитих воїнів.

У Херсоні розташовувалося два кладовища: провулок Пугачова – міська цвинтарна церква, проспект Ушакова – меморіальний цвинтар [32, с.4].

Допомога сім'ям, які пішли на війну, запасних солдат, ратників ополчення і погоничів, з надання допомоги про видачу грошової підтримки, квартирних питань і палива буде надана тільки родинам, які потребують цього. Вважаю за потрібне роз'яснити, що згідно з законом сім'ї мають право тільки на одержання пайки, що видається Міською Управою в розмірі встановленого закону. Яких-небудь інших обов'язкових посібників їм не надано і вимагати їх вони не мають права [36, с. 1].

З 24 по 31 жовтня відбувався набір новобранців. Євреї при явці зобов'язані надати на доказ своєї особи фотокартку, засвідчену поліцією [37, с. 4].

З початком бойовий дій до Херсона починають прибувати військовополонені.

Військовими відомостями задоволено клопотання земської управи О.Г. Фальца про надсилання до повіту військовополонених на польові роботи. До 1 липня в Херсон прибуде з московського військового округу 1000 полонених, і через 4 дні ще 1000. У разі гострої

потреби в робочих руках буде надіслано ще 1000 військовополонених австрійців [1, с. 3].

3 липня в Херсон прибуло 1500 військовополонених австрійців, які будуть відправлені в межі повіту на польові роботи. Наймання військовополонених землевласниками округів проводиться в повітовій земській управі [2, с. 3].

Кожного дня на харчування одного військовополоненого виділялося 2 фунта хліба, 24 золотника крупи, 0,48 золотників і 6 золотників цукру [4, с. 3].

Бойові дії в західноукраїнських губерніях тривають, і в Херсон продовжують надходити поранені.

26 серпня в Херсон прибуло 420 поранених нижніх чинів, які були розміщені в лікарні імені О. та А. Тропіних [41, с. 3].

За розпорядженням генерального штабу, в Херсонському повіті залишилося на зиму 3000 військовополонених австрійців. Решта 1969 відправлені до Херсонської і Катеринославської губернії на рудничні роботи [8, с. 2].

11 листопада 1915 року о 9 годині ранку Херсон відвідав государ-імператор. Його Величності були піднесені від депутацій грошові пожертви на потреби війни: від міста Херсона 10 тисяч руб., від службовців і учнів відомства Міністерства народної освіти 1 тисячу рублів і від них же одноденний громадський збір на потреби війни в сумі 2-х тисяч рублів, від селян Ананьївського повіту 11 тисяч рублів, від міщанського товариства 2 тисячі рублів, від єврейської громади 5 тисяч рублів, від караїмської громади 700 рублів і від робітників і адміністрації заводу Гуревича 1500 руб. Херсонська біржа мала можливість представити Його Величності по-

станову про щорічні постійні виділення однієї тисячі рублів на допомогу особам, які постраждали на війні.

Після цього імператор оглянув війська, що перебували в Херсоні (2-а Фінляндська стрілецька дивізія), відвідав Катерининський собор і Успенський собор.

З собору Микола II повернувся на імператорський потяг. При проїзді в місті війська, учні та населення радісно привітало імператора вигуками «Ура!», а оркестр учнів виконував гімн.

О першій годині дня імператор виїхав з Херсона [42, с. 2].

10 грудня 1915 року в статті газети «Херсонские новости» повідомлялося про нагородження бійців 57-ого Модлінського полку за відмінності в справах проти ворогів георгіївською зброєю: підполковник Олександр Лебедев – за те, що в бою під Гродеков, з 26 по 30 серпня 1914 року, командуючи батальйоном, відбивав повторні атаки переважаючих сил противника, проявляючи при цьому особливу розпорядливість, хоробрість і мужність; Павло Козубек – за те, що в бою біля села Смольник, в ніч з 3 на 4 лютого 1915 року, командуючи батальйоном, атакував висоту 704, що мала найважливіше тактичне значення, під сильним вогнем, де особисто довів батальйон до багнетної атаки, захопивши при цьому в полон 1 офіцера і 130 нижніх чинів [43, с. 3].

ВИСНОВКИ: На початку першої світової війни в Херсоні було мобілізовано багато чоловіків. Через це більшість сімей залишилось без чоловіків. Тому влада була змушена надати грошову допомогу у розмірі 100000 руб. та відкривати їдальні для цих сімей. З початком війни почали зростати ціни на продукти першої необхідності, влада намагалась з цим боротись, місь-

ким херсонським Губернатором бароном М.О. Гревеніц видано обов'язкову постанову, в якій особи, викриті в штучному підвищенні цін на предмети першої необхідності піддаються арешту у в'язницю до трьох місяців або штрафу до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. але не дивлячись не це все одно ціни зростали. 11 вересня до Херсону прибуло тіло Селянинова, першого вбитого воїна підпоручика 57 Модлінського полку, і за ініціативи громади було вирішено заснувати кладовища для вбитих на війні. У 1915 році до Херсонського повіту починають поступати військовополонені. 3 липня в Херсон прибуло 1500 військовополонених австрійців, які будуть відправлені в межі повіту на польові роботи. Вони зазвичай працювали на полі або ремонтували дороги.

РОЗДІЛ 2

ВЕРФЬ ВАДОНА ЯК ФЛАГМАН КОРАБЛЕБУДУВАННЯ

2.1. Будівництво есмінців «Быстрый», «Пылкий», «Счастливый» на верфі Вадона.

У південноукраїнських портах був зосереджений увесь Чорноморський флот Російської імперії, головною метою якого було забезпечення та підтримка переваг на морі.

З початком Першої світової війни верф Вадона отримала замовлення на виготовлення трьох есмінців спільно з Металевим (Петербург) і Путиловським заводами (Петербург).

29 лютого 1912 року адміністрація Металевого заводу повідомила Морському міністерству, що механізми і котли для есмінців «Быстрый» та «Пылкий» виготов-

ляються, а будівництво корпусів здійснює Путиловський завод. Згодом вони будуть відправлені в Херсон на перевалочний пункт. Остаточну зборку кораблів і спуск на воду планувалося здійснити на верфі Вадона, яка знаходилася поблизу Херсона на березі р. Кошова [48, с. 94].

На Путиловський завод покладалась також споруда корпусу есмінця «Счастливый», його збірка, повна добудова на тій же верфі Вадона.

До кінця липня 1912 р. Путиловський завод отримав від постачальників для трьох корпусів 42% всієї потрібної сталі, встановивши на місце лише 8,4%. Невський завод отримав 33% замовленої сталі для двох корпусів, але виготовлення деталей кораблів ще не розпочинав.

У серпні 1912 р. були повністю виготовлені турбіни і частини турбін для перших есмінців цих заводів «Быстрога» і «Громкого».

Готовність турбін для есмінця «Счастливый» становила в середньому трохи більше 30%. Затримка у виготовленні турбін для «Счастливого» пояснювалася тим, що на заводах «Вулкан» в Гамбурзі та Штеттине 21 липня 1913 року спалахнув масовий страйк робітників, які виконували військові замовлення.

З урахуванням того, що розбирання, відправка і доставка займуть ще чотири-п'ять місяці, терміни початку збирання кораблів в Херсоні переносились на травень 1913 р. За умови повної готовності стапелів і всього необхідного обладнання на верфі Вадона, а також при успішному завершенні випробувань корпусу на нафто- і водонепроникність, спуск міноносців міг здійснитися не раніше, ніж у жовтні 1913 року [47, с. 132].

У листопаді 1912 р. наказом голови спостережної комісії за будівництвом кораблів на Чорному морі на

верф Вадона був відряджений полковник Н.І. Єгоров із завданням оглянути стапеля і майстерні, де будуть збиратися міноносці «Счастливый», «Быстрый» та «Пылкий». Перед ним відкрилася невтішна картина: безлюдний піщаний берег з трьома стапелями, невелика дерев'яна двоповерхова будівля, контори і кам'яна споруда з навісом, що спонукало суднобудівної майстерні. Поруч під відкритим небом стояли діропробивні преси та свердлильні верстати. У тому ж стані застали верф Вадона і прибулі з Петербурга для будівництва міноносців помічники головного інженера металевого заводу В. Смыслов, інженер В. Корнілович і старший майстер заводу І. Поссель.

До 15 травня 1913 року в Херсон було відвантажено все обладнання для будівництва есмінця «Счастливый» і понад 57 т. частин корпусу для есмінця «Быстрый». У жовтні 1913 року тут відбулася закладка трьох кораблів Путиловського і Металевого заводів – «Счастливый», «Быстрый», «Пылкий».

5 листопада 1913 року представники Металевого заводу знову приїхали в Херсон. Інженер В.Н. Корнілович був призначений головним будівельником по установці і монтажу механізмів і внутрішнього обладнання на всіх трьох есмінцях, а майстру І. Посселю доручалося керівництво прокладкою корабельних трубопроводів і систем, а також завідування господарськими справами відділення Металевого заводу на верфі Вадона [48, с. 97].

У кінці 1913 р. у верф Вадона приїхали і представники німецького заводу «Вулкан» – інженер Дюрінг і три майстри по судновим механізмам, з парових котлів, трубопроводів і мідницьким роботам. За спогадами Корніловича, Дюрінг мав вигляд бравого солдата; його

некомпетентність у питаннях суднобудування з залишком компенсувалася безмежним апломбом. Прибулі на верф німецькі фахівці не тільки не принесли ніякої користі, але й навпаки гальмували будівництво есмінців.

Адміністрація Металевого заводу прагнула якнайшвидше підготувати кораблі до спуску. Не дивлячись на те, що спуску першого есмінця «Быстрый» наближався, окрім деталей корпусу, майже, нічого не було встановлено. Петербург затримував поставку обладнання та механізмів.

16 березня 1914 року відбувся спуск есмінця «Счастливый» Путиловського заводу [11, с. 3].

На початку квітня 1914 року почався монтаж основного обладнання на «Быстром». Уже під кінець весни 1914 р. стапельні роботи на есмінці закінчилися. 25 травня відбувся спуск «Быстрого».

Перед спуском «Пылкого» робітники заводу Вадона «путіловці» і «металісти» у кількості 400 осіб з'явилися в призначений час в док, однак, відмовилися взяти свої номери і стати до роботи.

За відомостями отриманими співробітником, у фабричного інспектора Гревенецького, до 400 робочих – петербуржців, приєдналися ще 200 робочих Вадона - херсонці. Останні хоч і стали до роботи, але через годину зупинили її [13, с.2].

Керівництву вдалося переконати робітників розпочати роботу, і 15 липня зі стапелів вдало зійшов «Пылкий». У «Херсонских новостях» повідомляли: «Завтра очікується спуск третього міноносця «Пылкий», побудованого на верфі Вадона».

Цього часу знімаються опори, які підтримували корпус судна [14, с. 2].

З початком війни в серпні 1914 року представники спостережної комісії зажадали прискорити добудову кораблів. За вказівкою з Петербурга робочий день на верфі був збільшений, щоденні роботи велися до дев'ятої години вечора. Інженери Фронерт і Дюрінг миттєво зникли, а німецькі майстри виїхали ще раніше, відразу ж після вбивства ерцгерцога Франца Фердинанда в Сараєві.

Положення ускладнилося, стали неможливі перевезення обладнання з Петербурга в Миколаїв і Херсон морським шляхом навколо Європи через дії німецьких підводних човнів. Залізничний транспорт задихався, не справлявся із збільшеним об'ємом перевезень війська і військової техніки для потреб фронту. Частина робітників була мобілізована в армію. У країні не вистачало металу, тому відразу ж виникли труднощі з розміщенням замовлень на суднобудівну сталь. Все це ще більше віддалило терміни будівництва кораблів [45, с. 57].

Початок війни і домагання «Общества Николаевских заводов и верфей» змусили Металевий завод прискорити відправку обладнання для «Быстрого» і «Пылкого». У середині серпня 1914 року з Петербурга до Херсона приїхали 20 кваліфікованих слюсарів з монтажним майстром, і справи пішли швидше. «Быстрый» та «Пылкий» стали набувати вигляду військових кораблів. До 1 серпня 1914 р. на «Быстром» була встановлена 361 т. різного устаткування - 69% повної ваги з пристроями. Есмінець «Пылкий» знаходився в меншій мірі готовності. З початку будівництва на верфі Вадона на есмінець була встановлена 351 т. обладнання, що складає 67,7% загальної ваги корпусу з пристроями. Що ж стосується есмінця «Счастливый» Путиловського заводу, то на 1 серпня 1914 р. йому було встановлено 393 т.

обладнання, що відповідало 76% повної готовності корабля за вагою корпусу з пристроями. З огляду на стан робіт на есмінці Путиловського і Металевого заводів, голова спостережної комісії доповів в Петербург передбачувані терміни закінчення робіт: на «Быстром» і «Пылком» - листопад 1914 року, на «Счастливом» - жовтень 1914 р. за умови, що останній буде добудовуватися Миколаївським заводом. 1 жовтня 1914 року новий начальник ГУК віце-адмірал П.П. Муравйов з цілою свитою офіцерів прибув на верфь Вадона і зажадав прискорити добудову кораблів. Кількість робочих до кінця будівництва було доведено до 400 чоловік, не рахуючи тих, які прибули – 250 робітників-корпуснів Путиловського заводу.

Роботи вже підходили до завершення, коли пожежа, що виникла на верфі Вадона 26 жовтня 1914 р., ледве не призвела до зриву намічених термінів здачі кораблів. У результаті пожежі згоріла лише двоповерхова будівля верфі, на верхньому поверсі якого містилася столярня та такелажна майстерні Путиловського заводу і склад меблів для есмінця «Быстрого». Нижній поверх займала корабельна майстерня, де зберігалися два прожектори для есмінця «Быстрый», бочки з турбінним і мінеральним маслами, такелаж, слухні речі, ілюмінатори і дерев'яні трапи. Перебуваючи в Херсоні, інженер-технолог Металевого заводу В. Смыслов, запропонував встановити на «Быстром» меблі, заготовлені для есмінця Невського заводу «Скорый», на якому ще не почався монтаж турбін.

Ілюмінатори і прожектори, надіслані з Петрограда для «Пылкого», відразу ж були встановлені на «Быстром». У результаті вжитих заходів вдруге намічений

термін здачі кораблів Металевого заводу був витриманий.

До кінця листопада 1914 р. на «Быстром» і «Пылком» були випробувані всі допоміжні механізми і головні турбіни. Морський міністр наказав при посиленні морозів і появи льодового покриву в Херсонському лимані перевести есмінці в Миколаїв чи Одесу, щоб закінчити їх добудову на Миколаївському заводі або в майстернях Російського товариства пароплавства і торгівлі. Однак голова спостережної комісії, обговоривши це питання з представниками заводів, прийшов до висновку, що переправа кораблів затримає їх готовність приблизно на місяць, і наполіг, щоб добудова закінчувалася в Херсоні.

У грудні 1914 р. есмінці «Быстрый» та «Пылкий» перейшли в Севастополь, де почалися їх випробування [48, с. 134].

Навесні 1915 р. приймальна комісія під командуванням контр-адмірала А.А. Білоголового приступила до випробувань ескадрених міноносців «Быстрый», «Пылкий» і «Счастливый». Есмінець «Быстрый» випробовувався на Лукульській мірній милі, де глибина ледве сягала 20 м. Корабель так і не зміг досягти швидкості більш 29 вузлів, хоча його механізми розвинули потужність більше 30 тис. к.с., що відповідає розрахункам 34-вузловій швидкості. Лише за кормою есмінця бігла величезна хвиля. Комісія перенесла випробування корабля в районах з глибиною 200 м поблизу мису Сарич, де він вільно розвинув швидкість 30 вузлів при потужності турбін, дещо більшою 20 тис. к.с.

А.Н. Крилов, який досліджував це цікаве явище, підготував докладний аналіз для Морського міністерства, який потім був опублікований під назвою «Про випро-

бування міноносця «Быстрый» та про вплив глибини води на прохідність суден».

Зі вступом в дію влітку 1915 р. кораблів, побудованих петроградськими заводами, на Чорноморському флоті був сформований другий дивізіон есмінців «Новиков». Перший і другий дивізіони штаб Чорноморського флоту об'єднав в мінну бригаду [47, с. 141].

2.2. Бойовий шлях «Быстрого», «Пылкого», «Счастливого».

Есмінець «Быстрый» разом з есмінцем «Счастливым» вийшов у свій перший бойовий похід 25 квітня 1915 року. До кінця року корабель спільно з іншими есмінцями зробив шість бойових походів до берегів Туреччини для обстрілу узбережжя Вугільного району та знищення судів ворога на його власних комунікаціях. У результаті цих походів було знищено 26 вітрильних суден і 3 пароплава противника, пошкоджений крейсер «Гамада».

У перший бойовий похід корабель «Счастливый» вийшов 25 квітня 1915 року, і протягом трьох днів перебував у морі разом з іншими корабля з ескадри Чорноморського флоту. Протягом року «Счастливый» спільно з іншими кораблями зробив ще 6 бойових походів до берегів Туреччини, метою яких був обстріл узбережжя Вугільного району та знищення турецьких суден. У кампанію 1916 року корабель здійснив 24 бойових походів, обстрілював турецьке і румунське узбережжя, забезпечував мінні постановки, перевезення військ, охороняв походи лінійних кораблів і авіатранспорту [2, с. 58].

Після вступу в дію до кінця 1915 р. корабель «Пылкий» спільно з іншими есмінцями зробив чотири бойо-

ві походи до берегів Туреччини для обстрілу узбережжя Вугільного району та знищення турецьких суден. У 1916 році есмінець «Пылкий» активно брав участь у бойових діях на Чорному морі, зробив 17 бойових походів для обстрілу турецького і румунського узбережжя, виконання мінних постановок і охорони походів лінійних кораблів і авіатранспорту. 15 грудня 1916 року під час шторму отримав серйозні пошкодження і до кінця січня 1917 року перебував у ремонті [47, с. 174].

ВИСНОВКИ: У південноукраїнських портах був зосереджений увесь Чорноморський флот Російської імперії, головною метою якого було забезпечення та підтримка переваг на морі. З початком Першої світової війни верф Вадона отримала замовлення на виготовлення трьох есмінців спільно з Металевим (Петербург) і Путиловським заводами (Петербург).

Перед початком війни на верфі працювали Німецькі фахівці. Але на початку війни вони спішно покинули територію Російської імперії. Під час виготовлення міноносців верф Вадона зіткнулась з багатьма проблемами серед яких: 21 липня 1913 року спалахнув масовий страйк робітників, які виконували військові замовлення, не вчасне постачання деталей для будівництва та нестача фахівців. Але не дивлячись на всі проблеми з якими зіткнулось керівництво під час виготовлення замовлення та перенесення остаточної дати спуску міноносців на воду, верф Вадона все-таки впоралась з поставленою задачею, та спустила на воду: 16 березня 1914 року міноносець «Быстрый», 25 травня 1915 року міноносець «Счастливый», 15 липня 1914 року «Пылкий».

РОЗДІЛ 3

БЛАГОДІЙНІСТЬ ЯК СПРОБА ПОМ'ЯКШЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЖИТТЯ

3.1. Допомога сім'ям мобілізованих солдат, поранених та військовополонених.

З початком війни в Херсоні починають діяти громади сестер милосердя і проводиться пожертвування на користь сімей воїнів.

Багато єврейських дівчат висловили згоду вступити в милосердні сестри. Хвилює їх тільки питання, чи не існує процентних обмежень у даному випадку [17, с. 3].

Вже 6 серпня 1914 року на користь сімей солдат надійшли пожертвування у розмірі 3998 р. 67 коп., які були видані 1644 сім'ям, з яких 123-ом двічі. [22, с. 4].

Також 9 серпня Херсонський губернатор дозволив влаштувати кружечний збір пожертвувань на утримання притулку-ясел для дітей запасних, військових покликаних в діючу армію. Збір був призначений на 15 серпня [23, с. 4].

21 серпня було оголошено про видачу щоденної їжі з 13 до 18 години вечора, для сімей запасних, покликаних на війну. Їдальні були відкриті на Одеській площі, в Міському нічному притулку імені Фальц-Фейна і в єврейській їдальні на розі Вітовській і Румянцевої вулиць. Квитки на безкоштовне отримання їжі можна було отримати в Міській Управі і у Херсонського поліцейського майстера.

На проведеному в середу засіданні міської комісія з'ясувалося, що необхідно збільшити пожертву сім'ям, покликаних на війну, у розмірі казенного пайка [25, с.

1], [31, с. 4].

У приміщенні Народного дому (Міської аудиторії) було обладнано лазарет для 100 поранених воїнів. Лікарем для цього лазарету запрошений доктор Зархі [28, с. 3].

Начальник Дисциплінарного батальйону полковник Бродівський, виявив згоду на безоплатне виготовлення в майстернях батальйону різної білизни для обладнання міських лазаретів [29, с. 3].

У Херсоні існували: лазарет міських зборів на 250 ліжок, лазарет в будівлі Дворянського зібрання на 25-30 поранених, лазарети в школах, лазарет дамського гуртка на 25 ліжок, лазарет духовенства на 35 ліжок, лазарет на дачі громадянина Давидова [29, с. 3].

30 вересня в газеті «Херсонские новости» був опублікований звіт про проведені кружечних зборів за підсумками якого було зібрано 3824 р. 53 коп. [30, с. 4].

8 жовтня в газеті «Херсонские новости» була опублікована стаття, в якій говорилося про те, що начальник губернії дозволив міському управлінню влаштовувати періодичні збори білизни та одягу на користь поранених і сімей воїнів [33, с. 4].

Також проводились благодійні вечори та концерти. «Цікавий концерт відбудеться в міських зборах 21 жовтня на користь місцевої громади «Червоного Хреста» на потреби поранених у херсонських лазаретах. У концерті візьмуть участь місцеві аматори на чолі з артистом російської опери М.О. Шереметом» [35, с. 3], [34, с. 4].

Херсонське товариство не було байдуже до воїнів і передавало їм різні подарунки. Одним із прикладів були подарунки товариства взаємодопомоги службовцям в приватних кредитних установах міста Херсона в Херсонській губернії, яким було передано дамським

комітетом херсонської громади Червоного Хреста З ящика з подарунками для відправки піхотному полку [38, с. 4].

22 жовтня Блажков заявив, що допомога сім'ям пішовших на війну запасних, ратників ополчення і погоничів, з наданням підтримки грошової допомоги, квартирних та палива буде надана тільки потребуючим цього [36, с. 1].

З цієї заяви ми можемо зробити висновок, що 100000 тис., що були виділені для допомоги сім'ям городян, які пішли на війну, було недостатньо.

Також були виділені гроші для російських полонених, Херсонська міська дума асигнувала 1000 руб. на надання допомоги російським військовополоненим, які перебувають у ворожих країнах [5, с. 3].

3.2. Біженці із західних губерній в місті Херсоні.

Вже з першого днів збройних конфлікту Російська імперія постала перед новим суспільним явищем – біженством. Вона була не підготовлена до переміщення мільйонів людей та влаштування їх нового життя. Біженство, без перебільшення, стало випробуванням для державної системи та суспільного загалу.

Масове прибуття біженців у тилі губернії Російської імперії з західного театру військових дій розпочалася у липні-серпні 1915 р., досягло максимуму у вересні-жовтні, завершилося у листопаді-грудні того ж року. До українських тилі губерній, серед яких був Херсон, ринули значні партії біженців з Волині, Поділля, Буковини, Гродненщини, Холмщини, Прибалтійських володінь. Найбільше польських біженців прибуло з Сувалської, Ломжінської, Варшавської та Люблінської губерній королівства Польського [44, с. 35-36].

**Кількість біженців у губернських центрах України
(1915 - 1916 рр.)**

№ п/п	Губернські міста	Листопад 1915 р.	Грудень 1915 р.	Листопад 1916 р.
1	Житомир	Даних не подано	Даних не подано	4248
2	Катеринослав	30000	33000	28505
3	Київ	Даних немає	3152	24192
4	Кам'янець-Подільський	Біженців немає	Біженців немає	215
5	Полтава	6000	6585	8413
6	Сімферополь	2000	Даних не подано	139
7	Харків	30168	42150	45987
8	Херсон	1700	1314	2973
9	Чернігів	5398	Даних не подано	3032
	Усього	75266	84201	140647

[44, с. 42].

Для Врегулювання руху біженців 24 липня 1915 р. імператор затвердив «Наказ про головного уповноваженого з влаштування біженців Північно-Західного та Південно-Західного фронтів». На ці посади з присвоєнням звання Головного уповноваженого з влаштування біженців у зоні дії Північно-Західного фронту був призначений дійсний статський радник С.І. Зубчанінов, на Південно-Західному – князь М.П. Урусов. Діяльність останнього поширювалася на Бессарабську, Волинську (за винятком невеликої території губернії на Північ від станції Сарни), Київську, Люблінську, Подільську, Тав-

рійську, Херсонську та Холмську губернії [44, с. 50].

9 липня з Вільно вийшов потяг з першою партією біженців, що нараховував в 1200 осіб, які прямують в Херсонську губернію. Партія буде розміщена в Херсоні, Вознесенську та Олександрії і по колоніям, прилеглим до Миколаєва [3, с. 3].

У Херсон прибула партія біженців з Радомської і Холмської губерній у числі 180 дорослих з дітьми. Тимчасово біженці розміщені в Гоголівській школі на Сухарному [5, с. 3].

7 серпня в Херсон прибула партія біженців у кількості 160 осіб поляків, жителів Гродненської і Мінської губерній [6, с. 3].

14 листопада в Херсон прибуло 160 біженців з Гродненської і Мінської губерній [40, с. 4].

При архієрейському будинку було відкрито прийом подаєнь на користь російських біженців [9, с. 1].

До кінця 1916 р. в Херсонській губернії налічувалося 42832 біженця, а в Херсоні 2973 біженця.

Українське жіноцтво теж долучено до участі в діяльності губернських та повітових відділень Тетянівського комітету, Херсонського – баронеса А.М. Гревеніц.

3.3. Діяльність Олексіївської громади сестер милосердя російського товариства Червоного Хреста.

Крім благодійних зборів в Херсоні також були побудовані лазарети для поранених, і відправлялися на фронт сестри милосердя і лазарети.

13 серпня був відправлений на театр військових дій етапний лазарет на 30 ліжок у складі 2 лікарів, завідувача господарством, 6 сестер милосердя і 12 санітарів, а 28 серпня відправлені туди і госпіталі на 200 ліжок, 16 сестер і 34 санітара [7, с. 3].

23 березня 1914 р. відбулася закладка нової будівлі Громади, так як за договором з Херсонським міським управлінням, стара будівля Громади мала перейти в його ведення з 1 жовтня. Між тим нову будівлю Громади не могло бути до цього часу закінчено обладнанням гуртожитку сестер милосердя, до того ж, в ньому, після закінчення будівництва, відбулось відкриття лазарету для поранених на 100 ліжок [46, с. 10].

У грудні 1914 року, Громада сестер милосердя Червоного Хреста, отримала найменування «Олексіївська». При цій Громаді відкривається лазарет для хворих і поранених воїнів на 200 ліжок. Початок війни, природно, зажадав від херсонської Громади сестер милосердя активної участі в справі піклування про поранених і хворих воїнів та питань, що стосувалися цієї сторони діяльності Громади, були предметом живого і уважного обговорення в засіданнях Піклувальної Ради. Найголовнішими з питань, викликаних військовими подіями, були:

а) формування і відправлення на театр військових дій лікувальних закладів військового часу;

б) відкриття курсів сестер милосердя і доглядальниць військового часу;

в) пристрій місцевих лазаретів для евакуйованих з театру війни поранених і хворих воїнів [9, с. 3].

г) організація збору грошових і матеріальних благодійностей на розгляд херсонської Громади лазаретів для поранених і хворих воїнів та їх утримання [46, с. 12].

Детальну розробку питання про формування Громадою для відправлення на війну лікувальних закладів військового часу Піклувальна Рада Громади поклала на обрану комісію. Після відправлення на війну лікуваль-

них закладів, замість тих, які вибули з ними лікарів і П.С. Венедиктова, до складу комісії з військових подій при Громаді були обрані: товариш попечительки Громади О.Н. Горич і члени Піклувальної Ради А.І. Марченко і А.І. Соколова.

На цю комісію було покладено вирішення всіх питань, що стосувалися формування Громадою лазаретів для військового часу. За даним Головним Управлінням поряд, на Комітет херсонської Громади покладено було формування та відправлення на театр війни етапного лазарету на 50 ліжок і госпіталю на 200 ліжок. З метою успішного виконання цієї вимоги, своєчасно був вироблений, затверджений Головним Управлінням, мобілізаційний план, а також складено щоденник, із зазначенням на кожен день порядку денного близько занять мобілізаційної комісії. Після отримання телеграми радник Голови Головного Управління, від 18 липня за №704, про переведення в розпорядження Піклувальної Ради Громади необхідної грошової суми (53200 р.). На спорядження зазначених лікувальних закладів, попечителька Громади, баронеса А.М. Гревеніц, в той же день, скликала засідання комісії з військових подій Громади, що збиралася і потім, аж до відправлення на війну лікувальних закладів. Щодня для занять по виконанню передбачених мобілізаційним планом і щоденними вказівками виникали питання щодо формування та спорядження учбових закладів. З огляду на те, не весь лікарсько-санітарний персонал формувався в лікувальних закладах і знаходилося на місці – в м. Херсон. Комісія, в першу ж чергу, телеграфно розпорядилася про негайне прибуття в м. Херсон лікарів і сестер милосердя і формувалися лікувальні заклади, які були забезпечені службовим персоналом в установлений мо-

білізаційним планом термін. Службовий персонал елітного лазарету № 6 на 50 ліжок становили: старший лікар Л.С. Капітанакі, молодший лікар Л.Х. Попов, завідувач господарством А.А. Золотарев, сестри милосердя А.М. Комаровская, Н.М. Жигалова (завідуюча аптекою), під виключним керівництвом і наглядом попечительки громади баронеси А.М. Гревеніц. Вихованками місцевого Миколаївського сирітського притулку виготовлено для формування лікувальних закладів таку кількість білизни та інших предметів: 1332 сорочок простих, 1291 кальсонів простих, 276 сорочок хірургічних, 100 кальсонів хірургічних, 45 матраців, 47 напірників, 891 наволок білих, 250 наволок кольорових, 1600 простирадл, 246 подушок, 729 хусток носових, 51 рушник, 102 серветок, 185 онуч, 190 суконних ковдр, 850 підкладок, 66 пов'язок фланелевих Червоного Хреста, 100 значків Червоного Хреста і прапор Червоного Хреста 1, всього 8417 предметів. Крім того приватними особами, добровольцями, які брали участь в спорядженні лазарету і госпіталю: 450 сорочок простих і 430 кальсонів простих, що налічує 880 предметів [46, с. 12-14].

Нова будівля Громади з амбулаторією і стаціонарної лікарнею в ньому розташована у найкращім місці м. Херсона, на вулиці Говарда, і має три повні поверхи [46, с. 31].

Для евакуйованих з театру війни, поранених і хворих воїнів постановлено обладнати 30 ліжок для офіцерів і 70 ліжок для нижчих чинів в новій будівлі Громади, а також 20 ліжок для нижчих чинів у лікарні при старій будівлі Громади, що налічує 120 ліжок. У той же час, внаслідок загального патріотичного піднесення, що охопила все населення у відання Піклувальної Ради надійшло шість відділень лазарету, всього на 90 ліжок і

таким чином, в розпорядженні Громади в звітному році складалося 210 ліжок для хворих і поранених воїнів, з яких 100 ліжок в новій будівлі, 20 ліжок в старій будівлі і 90 в 6-ти відділеннях, розташованих в різних частинах міста Херсона. Лазарет і його відділення почали свою діяльність в грудні 1914 року. Протягом грудня 1914 року в лазареті Херсонської Олексіївської Громади і його відділеннях лікувалося всього 191 осіб, які провели 3870 лікарняних днів [46, с. 19].

Було організовано збір пожертв на пристрій Громадою лазаретів для поранених. Сума грошових самопожертв до 1 січня 1915 р. склала 98219 руб. 29 ½ коп. За рахунок цих коштів комісія з військових подій Громади справила додаткове спорядження, яке відправляли на театр військових дій лазарету і госпіталю, а також обладнання лазарету на 100 ліжок у новій будівлі Громади, так само й інших лазаретів в м. Херсоні, за все на 210 ліжок і кількість у них поранених і хворих воїнів протягом воєнного часу. Із коштів, що надійшли в 1914 році до благодійних внесків (98219 р. 29 ½ к.) протягом 1914 року було витрачено: на додаткове обладнання відправлених на війну етапного лазарету і госпіталю 5587 р. 92 к., на обладнання в м. Херсоні лазаретів для поранених і хворих воїнів що складало 49510 р. 75 к., загальною сумою є 55098 р. 67 к. [46, с. 24, 25].

ВИСНОВОК: Одним з основних напрямків благодійності в місті Херсоні була допомога сім'ям військових. З початком війни в Херсоні починають діяти громади сестер милосердя і проводиться пожертвування на користь сімей воїнів. В місті будувались лікарні та лазарети, які приймали поранених. У грудні 1914 року, Громада сестер милосердя російського товариства Че-

рвоного Хреста, отримала найменування «Олексіївська» При цій Громаді відкривається лазарет для хворих і поранених воїнів на 200 ліжок. На фронті відправлялися пожертви, подарунки, лазарети та кваліфіковані лікарі. З початком війни на територію тилкових губерній імперії ринули мільйони біженців, влада не була готова до такого обсягу біженців. Тому основну допомогу біженцям надавали прості громадяни які проводили благодійні збори одягу та грошей та надавали в своїх приміщеннях прихист для біженців. У 1915 році в Херсонській губернії налічувалось 42832 біженців, а у м. Херсоні станом на листопад 1916 року – 2973 чоловік.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. «Местная жизнь»//Родной край. – 24 червня. – 1915. – №937. – ст. 3
2. «Местная жизнь»//Родной край. – 4 липня. – 1915. – №945. – ст.3
3. «Местная жизнь»//Родной край. – 14 липня. – 1915. – №953. – ст. 3
4. «Местная жизнь»//Родной край. – 17 липня. – 1915. – №956. – ст. 3
5. «Местная жизнь»//Родной край. – 26 липня. – 1915. – №963. – ст.3
6. «Местная жизнь»//Родной край. – 8 серпня. – 1915. – № 973. – ст. 3
7. «Местная жизнь»//Родной край. – 2 вересня. – 1914. – №707. – ст. 3
8. «Местная жизнь»//Родной край. – 31 жовтня. – 1915. – №1037. – ст. 2
9. «Местная жизнь»//Родной край. – 25 листопада. – 1915. –№1055. – ст. 3
10. «Местная жизнь»//Родной край. – 25 листопада. –

1915. – №1055. – ст. 1

11. «По Херсону»//Херсонские новости. – 16 березня. – 1914. – № 207. – ст. 3

12. «По Херсону»//Херсонские новости. – 3 липня. – 1914. – №294. – ст. 4

13. «По Херсону»//Херсонские новости. – 9 липня. – 1914. – №298. – ст. 2

14. «По Херсону»//Херсонские новости. – 12 липня. – 1914. – №302. – ст. 2

15. «По Херсону»//Херсонские новости. – 15 липня. – 1914. – №304. – ст. 2

16. «По Херсону»//Херсонские новости. – 16 липня. – 1914. – №305. – ст. 2

17. «По Херсону»//Херсонские новости. – 20 липня. – 1914. – №310. – ст. 3

18. «По Херсону»//Херсонские новости. – 24 липня. – 1914. – №312. – ст. 3

19. «По Херсону»//Херсонские новости. – 27 липня. – 1914. – №315. – ст. 3

20. «По Херсону»//Херсонские новости. – 31 липня. – 1914. – №318. – ст. 3

21. «По Херсону»//Херсонские новости. – 3 серпня. – 1914. – №321. – ст. 3

22. «По Херсону»//Херсонские новости. – 6 серпня. – 1914. – №323. – ст. 4

23. «По Херсону»//Херсонские новости. – 13 серпня. – 1914. – №328. – ст. 4

24. «По Херсону»//Херсонские новости. – 14 серпня. – 1914. – №329. – ст. 4

25. «По Херсону»//Херсонские новости. – 21 серпня. – 1914. – №334. – ст. 1

26. «По Херсону»//Херсонские новости. – 27 серпня. – 1914. – №339. – ст. 4

27. «По Херсону»//Херсонские новости. – 11 вересня. – 1914. – №350. – ст. 3

28. «По Херсону»//Херсонские новости.– 13 вересня. –

1914. – №352. – ст. 3

29. «По Херсону»//Херсонские новости. – 23 вересня. – 1914. – №360. – ст. 3

30. «По Херсону»//Херсонские новости.– 30 вересня. – 1914. – №365. – ст. 4

31. «По Херсону»//Херсонские новости. – 4 жовтня. – 1914. – №368. – ст. 4

32. «По Херсону»//Херсонские новости. – 5 жовтня. – 1914. – №369. – ст. 4

33. «По Херсону»//Херсонские новости. – 8 жовтня. – 1914. – №371. – ст. 4

34. «По Херсону»//Херсонские новости. – 12 жовтня. – 1914. – №375. – ст. 4

35. «По Херсону»//Херсонские новости.– 16 жовтня. – 1914. – №378. – ст. 3

36. «По Херсону»//Херсонские новости. – 22 жовтня. – 1914. – № 383. – ст. 1

37. «По Херсону»//Херсонские новости. – 24 жовтня. – 1914. – №384. – ст. 4

38. «По Херсону»//Херсонские новости. – 20 листопада. – 1914. – №407. – ст. 4

39. «По Херсону»//Херсонские новости. – 12 грудня. – 1914. – №424. – ст. 3

40. «По Херсону»//Херсонские новости. – 14 листопада. – 1915. – №692. – ст. 4

41. «По Херсону»//Херсонские новости. – 27 серпня. – 1915. – №988. – ст. 3

42. «По Херсону»//Херсонские новости. – 13 листопада. – 1915. – №1047. – ст. 2

43. «По Херсону»//Херсонские новости. – 10 грудня. – 1915. – №1068. – ст. 3

44. Біженство Першої світової війни в Україні: Документи і матеріали (1914 – 1918 рр.): монографія/Л.М. Жванко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 360 с.

45. Верстюк А. Н., Гордеев С. Ю. Корабли минных дивизий. От «Новика» до «Гогланда». – М.: Военная книга, 2006. –

132 с.

46. Херсонская Алексеевская Община сестер милосердия Российского Общества Красного Креста, в 1914 году. (Годовой отчет). Херсон. Типография Херсонского Губернского Правления. – 1915. – с. 42

47. Чернышов А. А. «Новики». Лучшие эсминцы Российского Императорского флота. — М.: Коллекция, Яуза, ЭКСМО, 2007. — 208 с.

48. Эскадренный миноносец «Новик» / Степанов Ю. Г., Цветков И. Ф. – Л.: Судостроение, 1981. – 224 с.

49. Турченко Г.Ф. Південна Україна на зламі епох (1914 – 1922рр.). – З.: Просвіта, 2005. – 324 с.

50. Усенко П. Г. З історії великої війни 1914 – 1917рр. на Чорному морі // УІЖ. – 2005. – №6. – С. 73 – 88.

**РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ
РОБОТИ МУЗЕЮ
2010-2019 рр.**

2010-2011 рік

I місце в першому етапі міського конкурсу «Козацькими стежинами» (Теленга С., Самкова В., Боярінцева Ю., Соснов М.)

III місце у фіналі міського конкурсу «Козацькими стежинами» (Матлаблі А., Самкова В., Соснов М, Теленга С., Заровна И.)

2011-2012 рік

Диплом I ступеня у Всеукраїнському конкурсі «Європа в Україні, Україна в Європі: очима молоді» (Білявський М.)

Грамота за участь в обласному конкурсі «Кращий музей при навчальному закладі»

Доповідь на обласній науково-практичній конференції (Самкова В., Матлаблі А.)

I місце у міському конкурсі «Плекаючи старе – осягаємо нове» в номінації «Юні екскурсоводи» (Боярінцева Ю., Гончаров Б.)

II місце у міському конкурсі «Плекаючи старе – осягаємо нове» в номінації «Відеофільм» (Боярінцева Ю., Гончаров Б.)

Доповідь на науково-практичній конференції «Музей – невичерпна скарбниця людських святинь» (за підсумками міського конкурсу «Плекаючи старе – осягаємо нове») (Боярінцева Ю., Гончаров Б.)

I місце у першому турі міського конкурсу «Знавці міста Херсона» (Теленга С., Самкова В., Боярінцева Ю.)

III місце у фіналі міського конкурсу «Знавці міста Херсона» (Матлаблі А., Самкова В., Боярінцева Ю.)

2012-2013 рік

Диплом II ступеня у Всеукраїнському конкурсі «Європа в Україні, Україна в Європі: очима молоді» (Білявський М.)

Гран-при конкурсу «Благополучний град Херсон» (Пікулін В.)

Подяка від громадської організації «Відродження Херсону» за проведення зустрічі з донькою З.П. Видригана

I місце у міському конкурсі «Плакаючи старе – осягаємо нове» в номінації «Відеофільм». Доповідь на науково-практичній конференції «Музей – невичерпна скарбниця людських святинь» (за підсумками міського конкурсу «Плакаючи старе – осягаємо нове») (Гутнік А.)

I місце у першому турі, III місце у фіналі міського конкурсу «Знавці міста Херсона» (Соснов М., Гутнік А., Гончаров Б.)

2013-2014 рік

Написання науково-дослідницької роботи МАН (Гутнік А.)

I місце у першому турі міського конкурсу «Знавці міста Херсона» (Сластеннікова Ю., Гутнік А., Гончаров Б.)

I місце у фіналі міського конкурсу «Знавці міста Херсона» (Сластеннікова Ю., Гутнік А., Гончаров Б.)

Участь у обласному туристичному сльоті краєзнавців-туристів

I місце в міському конкурсі «Юні екскурсоводи» (Кітріш І., Качур О., Сластеннікова Ю.)

I місце в міському етапі обласного конкурсу «Священна пам'ять війни», Сластеннікова Юлія за роботу «Священна пам'ять поколінь»

II місце в міському конкурсі «Скарби нашої пам'яті» до 200-річчя Тараса Григоровича Шевченка

2014-2015 рік

II місце міському конкурсі «Юні екскурсоводи» (Кітріш І., Качур О., Ремньов М., Саутіна А.)

I місце у районному етапі, III місце у фіналі міського конкурсу «Знавці міста Херсона» (Кітріш І., Качур О., Ремньов М., Саутіна А., Кустова А.)

I місце у міському конкурсі «Херсонщина пам'ятає...» (Кітріш І., Качур О., Ремньов М., Саутіна А.)

2015-2016 рік

I місце в районному етапі, II місце фінал міського краєзнавчого турніру «Знавці міста Херсона» (Землянников А., Голуб Р., Ремньов М., Саутіна А., Фесенко Т.)

II місце районний етап «Козацькими стежинами»

I місце міський конкурс «Юні екскурсоводи» (Качур О., Ремньов М., Саутіна А., Фесенко Т.)

I місце у міському конкурсі «Херсонщина пам'ятає...» (Качур О., Ремньов М., Саутіна А., Фесенко Т.)

14 квітня 2016 року брали участь у науково-практичній краєзнавчій конференції «Пізнаємо Херсонщину разом», екскурсія «Херсон – колиска кораблебудування» (Качур О., Ремньов М., Саутіна А., Фесенко Т.), що була проведена на базі Херсонської обласної наукової універсальної бібліотеки імені О. Гончара

2016-2017 рік

III місце районний етап «Козацькими стежинами», брали участь у фіналі турніру та посіли 4 місце (Якубовський О., Ремньов М., Саутіна А., Фесенко Т., Ткаченко Д., Гончаренко Д.)

I місце міський конкурс «Юні екскурсоводи» (Якубовський О., Ремньов М., Саутіна А., Фесенко Т.)

I місце у районному етапі міського конкурсу «Літопис Таврійського краю» (Беліцька Д., Брянцева К., Шпакова Д., Пелих М.)

II у міському етапі Всеукраїнської краєзнавчої експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна» (Ремньов М.), робота на тему «Шляхами Другої світової війни»

Співпраця з КЗ МАН та МК при управлінні освіти у відкритті та проведенні тематичної екскурсії «Формування української державності 1917-1921 рр.» (Якубовський О., Ремньов М., Саутіна А., Фесенко Т., Замуренко М., Рассадіна В.)

Написання роботи МАН на тему «Перша світова війна у регіональному вимірі: Південна Україна» (Ремньов М.)

2017-2018 рік

Участь у I та II етапах Всеукраїнського конкурсі-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН з історії України, тема: «Херсон на початку Першої світової війни» (III м., II м. – Ремньов М.)

I місце міський конкурс «Юні екскурсоводи» (Якубовський О., Ремньов М., Саутіна А., Фесенко Т.)

I місце у міському етапі Всеукраїнської краєзнавчої експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна» (Ремньов М.), робота на тему: «Підпільні організації на Херсонщині у роки Другої світової війни»

I місце в районному етапі міського краєзнавчого турніру «Знавці міста Херсона», IV місце у фіналі (Проценко Є., Махія Н., Новікова А., Маліновська В.)

II місце районний етап «Козацькими стежинами», брали участь у фіналі (Шпакова Д., Пелих М., Брянцева К., Швидченко І., Мельникова К.)

2018-2019 рік

I місце міський конкурс «Юні екскурсоводи» (шкільний парламент «Планета 51»)

I місце у міському конкурсі музеїв закладів освіти «Край, в якому я живу» (Проценко Є., Новікова А., Махіння Н., Ерьоменко П., Левартовська А.)

II місце у міському конкурсі «Херсонщина пам'ятає...» (Климова А., Баришева М., Ульянова В.)

I місце в районному етапі міського краєзнавчого турніру «Знавці міста Херсона», V місце у фіналі (Проценко Є., Махія Н., Новікова А., Левартовська А., Єрьомнко П.)

I місце районний етап «Козацькими стежинами», прийняли участь у фіналі (Шпакова Д., Пелих М., Брянцева К., Швидченко І., Мельникова К.)

*Керівник Музею з 2009 року –
Синяков Роман Олегович, вчитель історії та
правознавства, спеціаліст вищої кваліфікаційної
категорії, переможець обласного етапу Всеукраїнського
конкурсу «Учитель року» в номінації «Правознавство»
(2015 р.)*

© **Музей історії міста Херсона: 2009-2019** рр. До десятиріччя Музею. Укладачі Осьмінін П.Ю., Синяков Р.О. Херсон: 2019, 116 с.

Видання присвячено десятиріччю Музею історії міста Херсона при Херсонському навчально-виховному комплексі № 51 імені Г.О. Потьомкіна Херсонської міської ради.

МУЗЕЙ ІСТОРІЇ МІСТА ХЕРСОНА: 2009-2019 рр.

Укладачі:

Осьмінін Павло Юхимович, директор Херсонського навчально-виховного комплексу № 51 імені Г.О. Потьомкіна Херсонської міської ради

Синяков Роман Олегович, вчитель історії Херсонського навчально-виховного комплексу № 51 імені Г.О. Потьомкіна Херсонської міської ради

Рік заснування - 1970

**ХЕРСОНСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ КОМПЛЕКС
«ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І СТУПЕНЯ – СПЕЦІАЛІЗОВАНА ШКОЛА
ІІ СТУПЕНЯ – КОЛЕГІУМ» № 51 ім. Г.О. ПОТЬОМКІНА
ХЕРСОНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ**

Адреса: м. Херсон, проспект Будівельників, 9
www.51.ks.ua

